60 éve hunyt el Supka Géza

- Emlékkiállítás –

Vörösmarty Mihály Könyvtár Helyismeret

2016. június 9-14.

Supka Géza
(Bp. 1883. ápr. 8. - 1956. máj. 25.)

Régész, műtörténész, újságíró, író, az MTA levelező tagja (1945-1949). Édesapja Supka Dezső, édesanyja Brown Johanna. Elemi és középfokú iskoláit Szatmárnémetiben végezte, 1901-ben tett érettségi vizsgát a jezsuita gimnáziumban. 1901-től a budapesti egyetemen történelmet és német filológiát tanult. Grazban és Bécsben régészeti és művészettörténeti tanulmányokat folytatott, Kolozsváron bölcsészdoktori oklevelet szerzett.

1904-től a Magyar Nemzeti Múzeum érem- és régiségtárában dolgozott segédőrként, majd múzeumi őrként. 1916-1917 között a bécsi egyetem régész-műtörténész előadója, később Róma, Lipcse, Köln, Kiel, Berlin és Stockholm egyetemein is előadott. 1918 decemberétől 1919 márciusáig a Károlyi-kormány, majd a Berinkey prágai követe.
1919-ben Bécsbe emigrált, régiségboltot nyitott és kereskedőként dolgozott. Hazatértét követően a *Magyar Hírlap* és a *Pester Lloyd* újságírója lett. 1921-ben az 1918-19-es politikai tevékenysége miatt menesztették múzeumi állásából, így az újságírás és az irodalmi élet felé fordult.

Nevéhez szorosan fűződik a *Literatúra* c. irodalmi és kritikai folyóirat, melyet 1926-ban alapított meg, s egészen 1939-es betiltásáig szerkesztett. 1930-34 között a Nemesfémipari Évkönyv szerkesztője. 1934-től 1945-ig a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárosa. 1945-ben rehabilitálták: a Nemzeti Múzeum igazgatójává nevezték ki. 1945 és 1949 között a Polgári Demokrata Párt egyik vezetője, országgyűlési képviselője, továbbá főszerkesztője a párt általa alapított lapjának, a *Világ*nak. 1945-től nemzetgyűlési, 1945-1949 között országgyűlési képviselő. 1949. márc. 3-án kilépett pártjából, egy héttel később képviselői mandátumáról is lemondott.

Az I. világháború alatt és a két világháború között a polgári radikalizmus eszméinek szószólója volt. 1945 után a polgárdi demokratizmus pártján állt. Egyike volt az irodalmi igényű, népszerű-tudományos riport műfajának megteremtőinek. Műfordításokat is készített. Az *Új Világ* c. ifjúsági folyóirat főszerkesztője. 1989-ben posztumusz visszakapta MTA-tagságát.

Szakmájában a keleti régészet felé fordult, örökségének fontosságát hirdette, nem a Róma-központú tanítási és kultúrpolitikai irányzatot követte. A Margit-híd budai hídfőjénél szervezett ásatáson feltárta a budafelhévízi Szentháromság templomot.

A Vajda János Társaság elnöki tanácsának tagja, társelnöke a Miczkiewicz Társaságnak. 1943-ban létrehozta a Szabadság, Emberség, Magyarság értelmiségi csoportot, melynek működését irányította. Kezdeményezte az Írók Gazdasági Egyesületének létrehozását és a könyvhét megszervezését. Az unitárius egyház aktív tagja volt. 1945 és 1949 között a magyarországi szabadkőművesek nagymestere. 1925-ben nemzetgyalázási perbe fogták A nagy dráma c. írásáért, melyben a nacionalista eszmékkel nyíltan szembefordulva elemezte az I. világháború okait.

1912-ben feleségül vette Gere Gizellát, két gyermekük született, Ervin és Magdolna.

Fő művei.: Lehel kürtje. Bp., 1910; A nagy dráma. Miskolc. 1923; 1848. A márciusi forradalom előzményei. Bp.; 1938.; Az átkozott asszony. Bp. 1941; A futó évek margójára. Bp. 1942.

In Memoriam Supka Géza

2003 tavaszán, az Ünnepi Könyvhétre jelent meg Supka Géza születésének 120. évfordulója alkalmából a Szolnoki Művészeti Egyesület Tudományos Füzetek sorozatának első száma. A kötetben szereplő A Nagyszentmiklósi kincs kultúrköre c. kéziratot a szerző 1915 körül készíthette és feltehetőleg egy művelt nagyközönségnek szánt előadásához rendszerezte benne gondolatait. A kézirat értékes szempontokkal gazdagítja a Nagyszentmiklóson 1799-ben talált 23 aranyedényből álló késő avar fejedelmi étkészlet kutatástörténetét. A kötet másik írása egy nagyobb összefoglaló munkához készített anyaggyűjtést tartalmaz a szerző sajátkezű rajzaival és bibliográfiai adatokkal.

Supka Géza papírra vetett gondolatait ebben a formában nem kívánta megjelentetni, lányának, dr. Supka Magdolnának köszönhetően azonban megvalósult a közel 90 évig a család archívumában lappangó írás kiadása.

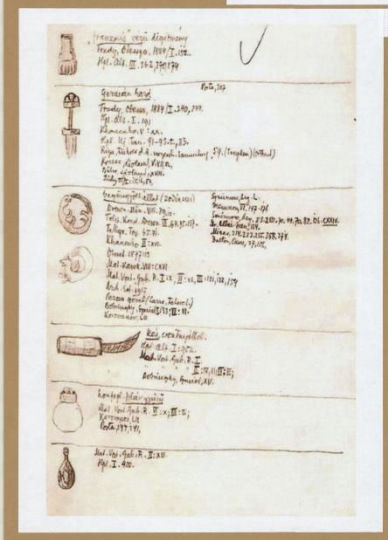

A könyv kéziratának egy oldala

Supka Géza, a régész

A nagyszentmiklósi kincs

A nagyszentmiklósi kincset 1799-ben találták Nagyszentmiklós határában. 1799. július 3-án egy szerb szőlősgazda, Vuin Neru árokásás közben bukkant a különleges leletre. A kincs 23 aranyedényből áll, súlya majdnem 10 kg. Előkerülése óta eredete heves viták tárgya volt, mivel az edények többségét nem egyazon időben és műhelyben készíthették. Valószínűleg az avar fejedelmi kincstár része lehetett, melyet a kaganátus végnapjaiban rejthettek el. 1799. október 1-jén I. Ferenc magyar király intézkedésének eredményeként került a bécsi Császári és Királyi Régiségtárba. Jelenleg a bécsi Szépművészeti Múzeumban őrzik. Magyarországon a kincset először 1884-ben állították ki, majd a Magyar Nemzeti Múzeum alapításának 200. évfordulóján, 2002-ben volt ismét látható Budapesten. 2016. június 3-tól újra megtekinthetjük a kincs egyes darabjait a Szent Márton és Pannónia című tárlat keretében Szombathelyen, az Iseum Savariensében.

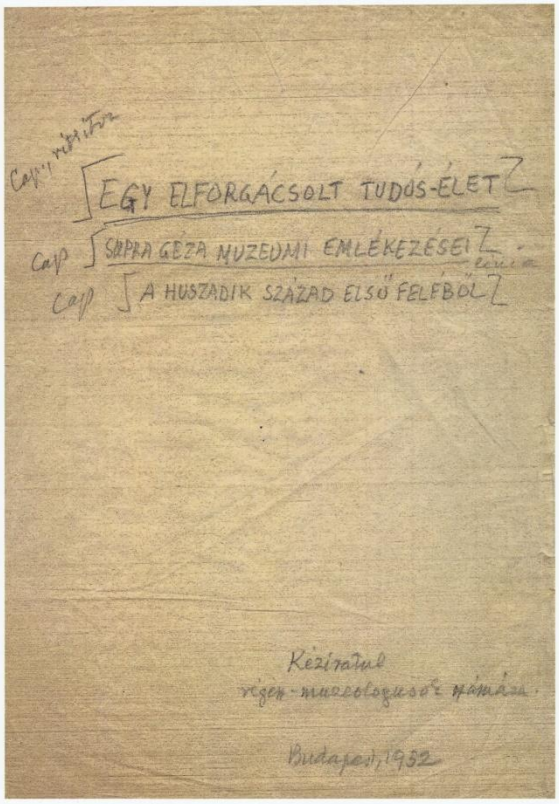

Nagyságos

S u p k a G é z a dr. urnak

B u d a p e s t e n.

Kivánsága szerint közöljük Önnel a következő tényállást:

A Tanácsköztársaság idején,röviddel az első tuszszedés után, alulirott ifj. A l e x i c s György,mint a Szirtes ut 2-4.sz.házak bizalmija,felkeresztem hivatalosan az I.ker.Munkás- és Katonatanácsot,ahol többek között az Ön számára is bizonyos igazolványokat kellett kivennem. Amikor az Ön neve került szóba,a hivatal vezetője ezt kérdezte tőlem: "Mi az,hát az még szabad lábon van? Hogy van az,hogy az a burzsuj még nem ül?"

Ugyancsak hivatalos tudomásunk van róla,hogy az Ön lakásán egy - ma már nap szerint meg nem állapitható - éjjelen,félkettő tájban,három fegyveres ember jelent meg,akik Önt le akarták tartóztatni.Ön erről nekünk mindjárt másnap jelentést tett.

Budapesten,1919 szeptember 24.

Ifj. Alexics György
Dr. Alexics György

Nagyságos

S u p k a G é z a dr.urnak

B u d a p e s t.

Liebt

Kérésedhez képest bizonyitom,hogy a kommunista uralom idején ~~ez~~ izben figyelmeztettelek,hogy ne beszélj a diktatura ellen,mert "jó helyről azt üzenik,hogy le fognak tartóztatni,ha tovább is igy nyilatkozgatsz".

Budapesten,1919 szeptember 24.

Kárász Aladár
a budapesti Kereskedelem- és Iparkamara titkára.
Budapest, V. Akadémia utca 8.

Count Michael Károlyi,
6,Church Row,
LONDON,N.W.3.

Supka Géza főszerkesztő urnak, 1946. február 24.

VILÁG,

Budapest, VII. Rákóczi ut 54

Kedves Főszerkesztő Uram,

Tábori Pál ur eljuttatta hozzám 1945 december 31-én kelt b. levelét.

Elnézését kérem,hogy ilyen sokáig késtem a válasszal,de ugy volt,hogy rövidesen hazatérek s igy személyesen kivántam eleget tenni kérésének. Sajnos, feleségem betegsége miatt,utazásom ismét elhalasztódott és éppen ezért ezuton tanusitom,hogy 1918-ban Önt mint rendkivüli követet és meghatalmazott miniszter külön megbizatással Prágába küldtem. A kinevezési okmányt sajátkezüleg irtam alá. Minderre határozottan emlékszem és kész vagyok ezt bármilyen hatóság előtt eskü alatt igazolni.

Köszönöm szives üdvözletét és jókivánságait s azokat hasonlókkal viszonzom.

Szivélyes üdvözlettel
KÁROLYI MIHÁLY

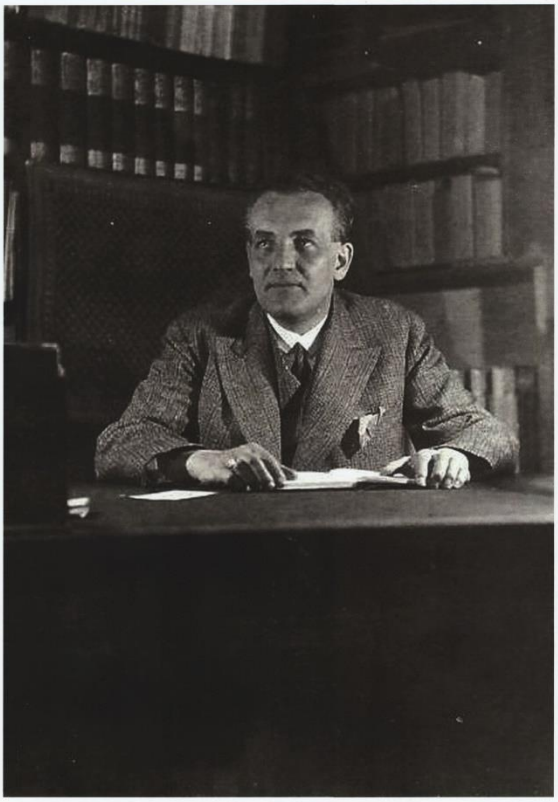

MAGYAR UJSÁGÍRÓK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
EGYLETI SZÉKHÁZ:
BUDAPEST, VI., VILMA KIRÁLYNŐ-ÚT 14. SZ.
TELEFON: 228—680, 425—936

Budapest, 194 7. marcius 10

Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Örömmel értesitjük, hogy március 9-i közgyülésünk Önt társelnökké választotta meg. Alapszabályaink értelmében az elnököt és az ügyvezető elnököt akadályoztatás esetén , a vezetőség által meghatározott sorrendben a társelnökök helyettesitik.

Tisztelettel:

Igazolólevelek a Tanácsköztársaság idején tanúsított magatartásáról

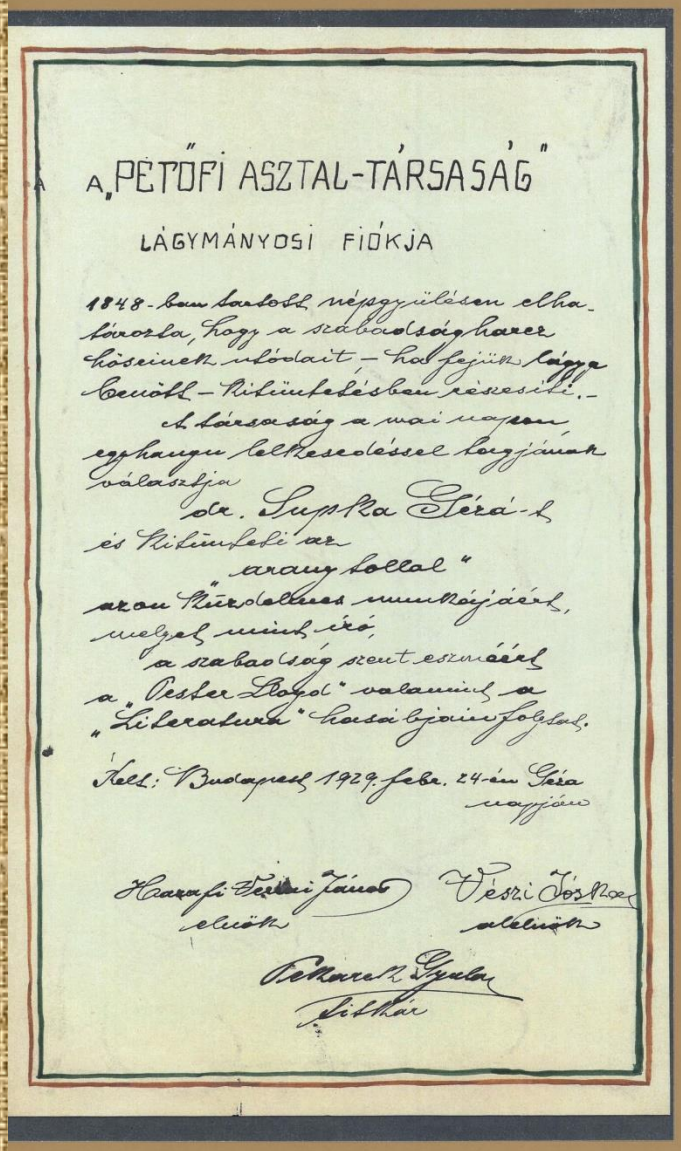

A „PETŐFI ASZTAL-TÁRSASÁG"

LÁGYMÁNYOSI FIÓKJA

1848-ban tartott népgyűlésen elhatározta, hogy a szabadságharcz hőseinek utódait – ha fejük fölé lágymányi – kitüntetésben részesíti. –

A társaság a mai napon egyhangu lelkesedéssel hagyjának választja

dr. Supka Géza-t

és kitüntetni az

„arany kollal"

azon kiváló munkájáért, melyet mint író,

a szabadság szent eszméjéért a „Pester Lloyd"-ban valamint a „Literatura" hasáb jain folytat.

Kelt: Budapesten 1929. febr. 24-én Géza napján

Hazafi Szabó János elnök

Veszi József alelnök

Ackerelt Gyula titkár

Literatúra

Supka Géza a *Literatúra* c. folyóirat alapítója és felelős szerkesztője. A lap havi gyakorisággal, 1938 januárjától havonta két alkalommal látott napvilágot. Az illusztrált kiadvány a hazai és a külföldi irodalmi, tudományos és művészeti élet eseményeiről számolt be. A közérthető cikkek és könyvismertetések a színvonalas ismeretterjesztést tűzték ki célul. Rendszeresen ismertettek magyar régészeti kiadványokat. A Literatúra a La Fontaine Irodalmi Társaság, a Magyar Irodalmi és Művészeti Szövetség, a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, a Magyar Kultúrszövetség és a Vajda János Társaság sajtóorgánuma volt. Felhívta a figyelmet az írók nehéz anyagi körülményeire, ennek érdekében együttműködött az 1932-1944 között működött Írók Gazdasági Egyesületével. Az egyesület jogvédelmet és segélyt biztosított az íróknak. A lap figyelemmel követte a kortárs irodalom és könyvkiadás eredményeit. Különszámot jelentettek meg az első könyvhét rendezésének alkalmából, melyben hirdetés formában közölték a hét programjait.

A Literatúra (1928-1939)

Nagy. Dr Supka Géza úrnak

Budapest

Van szerencsém igazolni, hogy Önnel az 1926. december 1-én kelt szerződésünket megváltoztatva, a mai napon a következőben állapodtunk meg:

1. Ön vállalja a Szerkesztőségben havonta legalább, legalább 88-88 oldalon, Lantos Magazin cimen megjelenő folyóiratunk szerkesztését.

2. Ön tartozik továbbá szükséget szerint egyéb oldalnyi szöveget önmaga megírni.

3. A folyóirat tartalmáért és szerkesztéséért Ön a felelős.

4. E szerkesztési munkáért mint Önnek havonta, mindenkori elsőjén esedékes 1080 pengőt, továbbá rendszeresítésének minden januárban esedékes fizetési és minden karácsonykor esedékes további fizetési fizetést, éppen tehát évi 18.040 pengőt fizetünk a mindenkori nyugdíjindex szerint. A e fizetés után esedékes adókat cégünk fizeti.

5. Vállalják továbbá a lakásán levő telefon költségeit, az ügyvivő szanatóriumi szolgálatánál, valamint az ügyvivő ügyszövetségénél való tagsági költségeit, továbbá valamely bérletének illetékét.

6. A folyóirat szerkesztésére fontos és folyóiratunkat az Ön számára előfizetés.

7. Egy gépírónőt, egy segédszerkesztőt, valamint egy szárcikkirodalmi munkatársat a folyóirat rendelkezésére áll.

8. A folyóirat fenntartását folytatólagosan három évre garantáljuk.

9. E szerződés körül felmerülő valamely vitás eldöntésére három tagú választott bíróság illetékes, amelynek egyik tagját a könyvkereskedők egyesületének tagjai közül cégünk, másik tagját az ügyvivő egyesület tagjai közül Ön választja s a harmadik tagot ez a két választott bíró közös megegyezésével választja meg.

Budapest, 1929 december 4

A Literatúra változó címlapjai

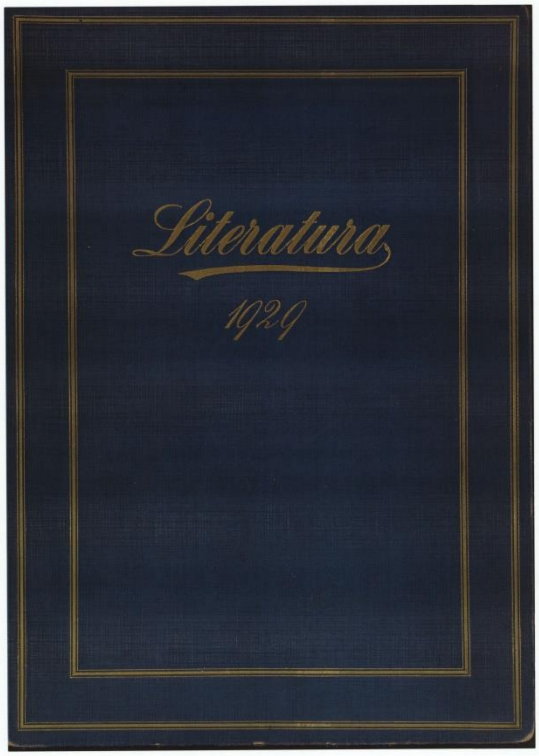

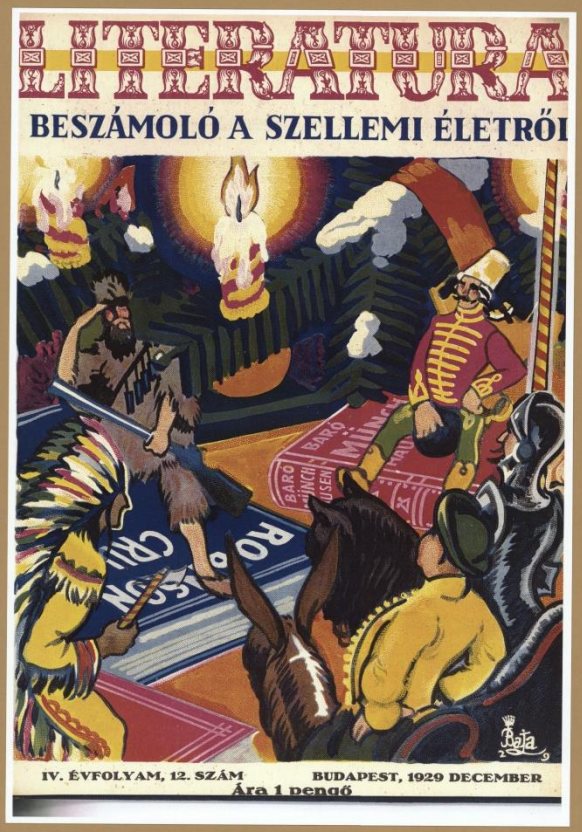

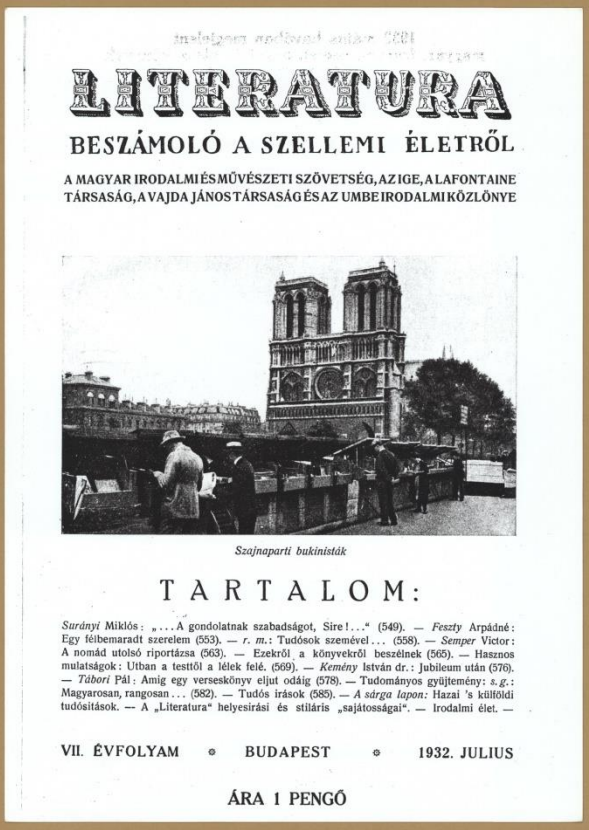

LITERATURA

BESZÁMOLÓ A SZELLEMI ÉLETRŐL

A MAGYAR IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI SZÖVETSÉG, AZ IGE, A LAFONTAINE TÁRSASÁG, A VAJDA JÁNOS TÁRSASÁG ÉS AZ UMBE IRODALMI KÖZLÖNYE

Szajnaparti bukinisták

TARTALOM:

Surányi Miklós: „...A gondolatnak szabadságot, Sire!..." (549). — *Feszty* Arpádné: Egy féibemaradt szerelem (553). — *r. m.*: Tudósok szemével... (558). — *Semper* Victor: A nomád utolsó riportázsa (563). — Ezekről a könyvekről beszélnek (565). — Hasznos mulatságok: Utban a testtől a lélek felé. (569). — *Kemény* István dr.: Jubileum után (576). — *Tábori* Pál: Amig egy verseskönyv eljut odáig (578). — Tudományos gyüjtemény: *s. g.*: Magyarosan, rangosan... (582). — Tudós irások (585). — *A sárga lapon:* Hazai 's külföldi tudósitások. — A „Literatura" helyesirási és stiláris „sajátosságai". — Irodalmi élet. —

VII. ÉVFOLYAM ◦ BUDAPEST ◦ 1932. JULIUS

ÁRA 1 PENGŐ

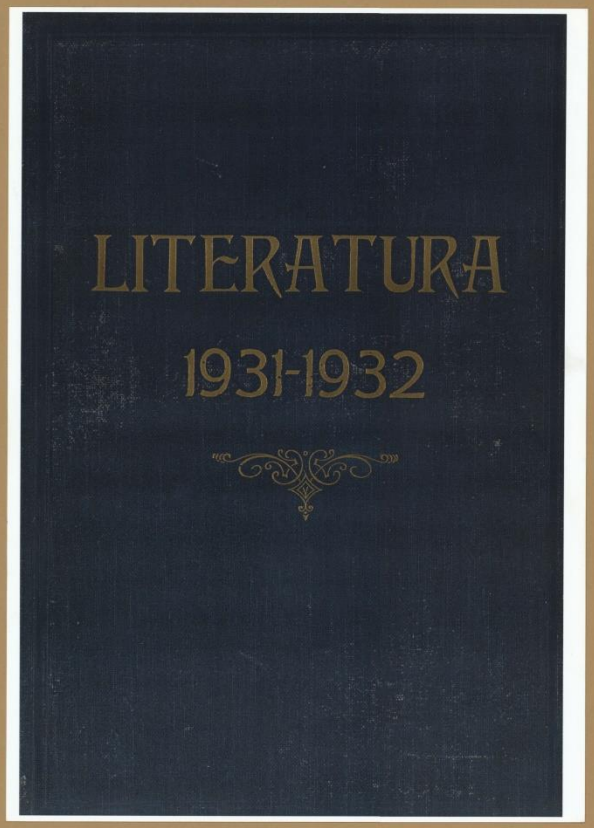

Bartók Béla levele Supka Gézához

Budapest, II. Csalán út, 27.

1933.nov.27.

Igen tisztelt uram !

Okt.27.-i levelét csak nov. közepén, tehát jóval a megadott terminus után kaptam meg, mert közben Amerikában voltam.
A zenei atonalitás divatjáról talán tudnék valamit írni, de már az irodalmi irracionalizmus előretörésére aligha. Egyelőre azonban, úgy kb. februárig nem igen volna rá időm. Legjobb volna előszóval megbeszélni a dolgot, minden kedden és szombaton du. 2- fél 7-ig a zeneművészeti főiskolán tanítok, ott rendelkezésére állhatok. De bejövetel előtt ajánlatos telefonon érdeklődni az intézet kapusánál, bent vagyok-e, nehogy esetleg hiába fáradjon oda.

Kiváló tisztelettel igaz híve

Bartók Béla

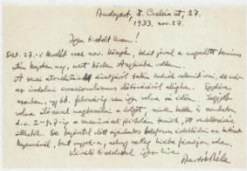

Márai Sándor üzenete Supka Gézának

Kedves Barátom,

egyidejűleg bátor voltam címedre elküldeni egy regény kéziratot, melynek Sándor Imre , Prágában élő magyar író társunk a szerzője. Ő kért meg, viseljem gondját a kéziratnak. Arra gondoltam, hogy talán érdekli a NOVÁ-t, melynek, úgy tudom, tanácsadója vagy. Mindenesetre nagyon hálás lennék, ha megírnád véleményedet. A szerzőt valószínűleg ismered, húsz év előtt a P.M.-ba dolgozott, kötetei is jelentek meg a Pallas-nál.

Ne haragudj a merényletért. Szeretettel ölel

barátod :

Márai Sándor

Kosztolányi Dezső levele Supka Gézához

1929.V. 18.

Kedves barátom,

ez az a fiatal (huszonöt éves) költő, akiről beszéltem neked. Örülnék, ha versei neked is tetszenének, s közzétenném a Litteraturában. Olyan szegény, hogy az ujpesti csecsemővédő egyesületnél kap tejet reggel, délben és este. Dudlin neveltük föl.

Ölel
igaz barátod :
Kosztolányi Dezső

Kolozsvár, 932.X. 17.

Kedves Barátom, köszönöm, hogy voltál szíves a Literaturát elküldeni nekem. Ezzel a lappal egyidejűleg feladtam címedre most megjelent regényemet. Kérlek, közölj ismertetőt róla a lapban. Nagyon örvendenék, ha éppen Te írnál, mert véleményed érdekel. Ha nem tehetnéd meg, írass valaki fiatalemberrel. (Erdélyi, Gál Pista, Gunda). Ha képet is akarnál, volt nekem egy klisém a Literaturánál.

….Az IGE – száma nagyon szép és tartalmas volt. Elnökünket innen is bíztatjuk. A rosszindulat és a támadás kijár minden fontos ügynek. Legyen Neked is bizalmad bennünk. Veletek áll az ügy, melynek előre kell mennie.

Nagyrabecsüléssel és ragaszkodással üdvözöl :

Tamási Áron

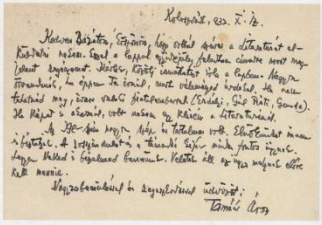

1931 – nov - 27

Kedves Jó Gézám

hogy lásd hogyan szeretlek – azóta is töröm a fejemet Rajtad és magamon – mit is csinálhatnánk együtt és egymásnak.

Van egy tervem – ha jó akkor nekem is jó – ha nem – úgy semmit se mondtam. Vers kötetemnek van egy ciklusa Mikesről – ekörül a dolog körül én még senki újságnak nem beszéltem.

Van egy kis írásom is erről a barátságról – valami ami tényleg irodalmi gondolom – és soha nem látta íróféle ember.

Ezt Neked adnám – ha akarod. Honorárium – a barátságod – ami előttem olyan érték amit semmi emberi félre értés, vagy csacsiság tőlem el nem vehet. Legyél jó és kedves ezzel a kedves, szép kis költővel – és legyél jó és kedves szegény kis Csinszkával – aki ölel

Csinszka

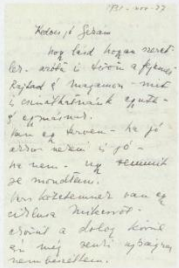

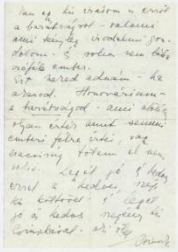

Wien, március 19.

Hotel Imperial

Kedves jó Gézám,

nagyon, nagyon köszönöm kedves soraidat. De írni a magam munkájáról nem tudok. Részint, mert képtelen volnék egyebet írni a ról a könyvről, mint amit a kis előszóban megírtam, részint, mert száz kötelességgel és sok munkával hajszolt ember vagyok mostanában.

Így hát: még egyszer köszönöm hozzám való megtisztelő jóságodat és kérlek, tartsd meg barátságodban

régi hivedet
Molnár Ferencet

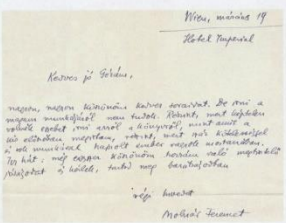

Rádió-műsor - Osztálysorsjáték gyorslistája - Vaszary regénye

VILÁG

829. SZÁM * ÁRA 60 FILLÉR | Főszerkesztő SUPKA GÉZA DR. | 1948 MÁRCIUS 5 * PÉNTEK

Magyar író tragédiája Palesztinában

Leszúrta menyasszonyát, azután a Dunába ölte magát

Az angolszász-szovjet ellentét igazi okai

Supka Géza felszólalása a Házban

Végre

keményen és félreérthetetlenül megállapította a magyar birosag — a NOT Sarlós.ta.nácsa — hogy a faji alapon való szervezkedés, mint azt a Magyar Közösség tagjai tettek: a népkormányzat közfelszabadulnak megdöntésére irányul.

Aki a hovorkoresztszervezet elvadult fajelméletét magáévá teszi, azzal úgy kell elbánnia, mint a bűnszervezetek és nyilasok a hitlerizmust hirdetőnek.

Nemcsak azért, mert ez az elmélet szándékosan és szándékosan pusztulásra ítélve.

Nemcsak azért, mert magában hordja a gyűlölet szikrát, az emberiességet bálítóan mérgezi.

De főleg és leginkább azért, mert emiatt a legtámadhatóbb végkép és vitathatatlanul megcáfolt tétel mögött a halál ölesek, bekével, nyugtalanmel és rendőrszemlesegítő erőfoszitandalom szellemé és tiltrekvése húzódik meg.

A multban sem volt rá mentség.

De nemzedékünk szörnyű tapasztalatai, a közelmult események borzalmas tanulságai után még megkövesztelteggel, jóhiszemüszegzett sem védekezhet, aki a puskaporos horóbéhs (mily elavult és szelid ha szólni!) kanócnal közeledik.

Láttuk kellett, tudnia kell, mik következik el e gaz tanok nevében.

Lehetetlen fel nem ismerni az igazságot, hogy a horogkeresztördögi agyvelesi magukszem hitlek abban, amit hirdetek, csupán robbanóanyagnak használtak fel a népek behódítása és biztonsága ellen, csupán faltörő kosnak alkalmaslak, hogy a rablási vágy, dúlási ösztön, alamisz indulatok és gátlásevő tiltási rissen hendiliusnak hódító seregeiket.

Eledel kisérlet nem szabad tehát elszakítani erőszakos jálszadozásnak tekinteni.

Egy vezedelmes — bár régi tanureelen szövevényű — ösz szeskivvés cairáját kell benne és vele eilapossi könyörtelenül.

Józan lelkiismeret csak borzadva fordulhat az következményektől, amelyekkel a kisérlet jelentkezése járhat.

Si az ösvédelem jogos szatartassa, hogy állam és társadalom, minden hivatalos és szem hivatalos szervezet habozás nélkül lesujtson azokra, akik nem felejtve és nem tanulva, vérgőzös álmodozások köst ujból élni, bizkosag, cu' beréig elna Oruek.

(b)

Az országgyűlés tegnapi, ünnepi ülésén a magyar szovjet barátsági együttműködési és kölcsönös segélynyujtási szerződés jelentőségét a pártok szónokai minden oldalról megvilágították. *Dobi István* (FKG) emlékezteti arra, hogy a Szovjetunió mindig különösen felt a nép és a munkásosztály szerepe köszönt. *Moravcsik Gyöngy* (SzDP) kifejtette, hogy a felszabadulás után Magyarországnak egyelőre egy megmentője akadt csak: a Szovjet. *Farkas György* (DNP) visszapillantást vetett a múmet imperialista törekvésekre, hangsúlyozta, hogy a szerződés a világbéke létrehozását és biztosítását szolgálja. *Czék József* (NPP) beszéde után *Perczel György* (FMDP) azt fejtegette, hogy a magyar-szovjet szerződés diplomáciai sikon már 1945 végén megszületett a teherani konferencián.

Halász Aladár (MRP) kiemelte, hogy ez a szerződés azért vált elkerülhetetlenné, mert *még mielőtt írásba foglalták, valójában már megtörténtekre a kéj nép közöttt szándékát érzelmeibig.* Azért kütjük meg ezt a szerződést a népek, szabadságunk, a haladásunk az egyetemes humanizmusnak nagy ásszóvédőjeivel a Szovjetunióval, *mert megvédődésünk, hogy ezeket az eszméket a nagyhatósnak közül egyedül ő képesítek.* Intő figyelmeztetés ez a szerződés kifelé azoknak a trösztimperialistáknak, akik még romanykodtek abban, hogy Magyarország odaadja magát uródeszkának és támaszponttnak egy szovjetellenes és a magyar érdekekkel ellenes politika céljaira.

— Bátortítás és buzdítás a magyar-szovjet szerződés azoknak a külsőrszigi erőknek, — mondotta — amelyek belső körülmények kötöttek azoknak a szovjetellenes trösztimperializmus ellen és biztatás azoknak az országon belül lévő ingadozóknak sik állandó megítélésüknek, egy permanens propagandaszlomszlepen mitcig visszaemlékszik a kötelybe: valjon tartós lesz-e ez a helyzet. Az optimizmus szerződése azt mert bizik abban, hogy az Egyesült Nemzetek Szövetsége is bevonható lesz a nagy békemőbe, egyben reálisan mert ujból emlékeznünkbe idési a német veszélyt. *Szerelné, ha minden magyar közösnéve vallaná, ha minden vérzés fain kijelöléfárra szeretné ennek a halomas jelentőségű.* A demokráciák egyik legfontosabb és legszebb elve: az szépel a népért és a nép által. Lincoln számunk, aki szinlő szabadkáuvéres volt és a legszebb szinlő az a szabadságműveseikben tartozott: Franklin Dalano Roosevelt, akinek éppen most alvnom a róla megjelent könyvben, *hogy mennyire lelkére szívét tudott dolgozni Szálinnal, mennyire meghódít benne emberileg és politikailag szegyrant.*

— De még a most a szovjetorosz kiroálomnak szembekerült Mikojanék pár napnal ezelőtt megjelent szóbiktatásban is szinte szerencsénjükre emlitt *úgy, hogy Roosevelt szakszagon mennyire jóleet dilt Szálinhoz.* Ezt le kell szögezni azért, mert Roosevelt halála, tehát 1945 április 12 és elcsúfolta kevesbé összevetésben, az után mind összevetésben, mind szétválasztásban *tényt kestlezett be ebben a demokratikus amerikai politikában.*

Petróleum-háború

Supka Géza: Hogy ezt megértesük és hogy alázt tudjunk foglalni a mai politikával szemben, vissza kell térednünk az első világháború idejére. Annak második évében kiderült, hogy azt a háborút *petróleummal lehet csak megnyerni.* Egy azóta ismertté vált jávai kőolajcsoport: Dutcding hívta fel az angolok figyelmét erre. Sikerült megtermelnie a Dutch-Shell csoportot, amelyben az angol nagytőke jelentősen érdekelve volt.

— Amikor 1917-ben a Szovjet hatalomra került, első és természetes dolga volt, hogy nacionalizálja a hóna-latnak petróleumvidéket. *Ebben a perben ellenfélre fordult az angol és a szovjet erő, politika és az az élvezet egykori szövetsége fennállt ötvöt.* Az szakítottak vissza szerzés az orosz ellenforradalmi vezérekét. Kérlelhető kezdve és utódaiba próbálták *ennek a vagyonnak a Szovjet elleni mozgósítást. Tervét nem sikerült, a Szovjet mindjob hőn megszilárdult. Szve ez a Dutch*–Shell csoport szervezte, hogy szövetsé szakszóhban kéti szulata s ekkor kezdte meg az orosz fasizmus felpörgetését.

Mateotti

— A Mateotti gyilkosság után egy héttel ott jártam és megkaptam azt az *szép-dossiét,* amelyből már akkor kiderült, hogy *Mottiottiosat azért ölték meg-hanincs, mert a közvetlen napi ülésen le akárta leplezni Mussolinisnak Delardingnel való egyszemségét.* Amikor már az a tokata fasiszta kiszlet szépen utban volt, létszott, hogy Olaszország felé nehéz megtámadni Oroszországot közvetlenül, annálfogva jött a másik fasiszmusnak, Hitlerizmusnak és Dutch-Shell csoport részéről volt felpénzelése. Ma már itt is megvannak az szták ahhoz, hogy megállapítsuk, hogy *a barna fasizmust is Hitlerekéz is az olaj érdekltetg pénzéle.*

— A második világháborúban kikérdi, hogy Amerika a világ olajtermelésének 63 százalékat vesszi igénybe *és abból minőtöte 37 százalék terem csak Amerikában.*

— Ha ma az amerikai politikát figyeljük, azonnal rájöhetünk, *hogy az a Fő dőkösszeporte ás* rekesik és tisztán látszik, hogy ennek a célja a hátsó olajutak biztosítása Amerika részére.

A szónok szólán az Amerikában megjánnó Shahadkenévés Csajá, az Amerikai Nagypénzt fo-jo-tyodonak egyik cikkét idézi, melyben ő leszögezi, hogy az amerikai demokratizmus kövé-mónyt *nem elnyéje a petróleumnyo cikkel folyta la ni.*

(Az illetőt mio egyre jónak a képviselőik. A dip-omácia pah-lyban Puskin nagyrészt szünete Ő-gyszemel hátszerja Supka Géza beszédét.)

Supka Géza: Nem lehet az amerikai közvélemény szándékai a republikánus pártlai. Ez kellett vot mondanom kiadóm, hogy rossz, mint ez egy tegnap felvételű szónok mondta. *Amerikáról szóló idő, gatott.*

„Keleti Tudományos Intézet"

Ez a magyar-szovjet szerződés nem szüldjen dolog. Sokat mélyibb múltja van. Az elmult napokban egy hetilap megtámadott azt, hogy egyszerre fodszem fel orosz barátságosnak. Hogy *ugyanis* így van, annak bizonyítéka, hogy *25 éve alott bővítettem meg az Keleti Tudomány-*

A Polgári Demokrata Párt 1944-től az évtized végéig működött, egyike a Magyar Nemzeti Függetlenségi Frontot megalapító öt pártnak. Első elnöke Teleki Géza gróf. 1945 nyarára vált országos jelentőségűvé, de tagjainak száma ekkor sem érte el az 50 ezret. 1947-ben 8 alelnököt választottak, köztük Supka Gézát is. A párt befolyásához képes nagy példányszámú lapja a Világ volt.

Világ

Népszerű, fővárosi, politikai napilap, melyet Supka Géza indított meg 1945. május 14-én. A Polgári Demokrata Párt (PDP) központi lapja lett. Címében arra utalt, hogy a régi világ polgári radikális hagyományait kívánja folytatni, de inkább a polgári liberális irányzat orgánuma lett, folytatta század eleji elődjének szabadkőműves hagyományait . A nyolcvanezres példányszámú napilap 4 oldalas, külleme idézi az 1945 előtti lapokét, tördelés, betű és hírek tekintetében. 1949 júliusában szűnt meg.

1945 után a Világ főszerkesztője

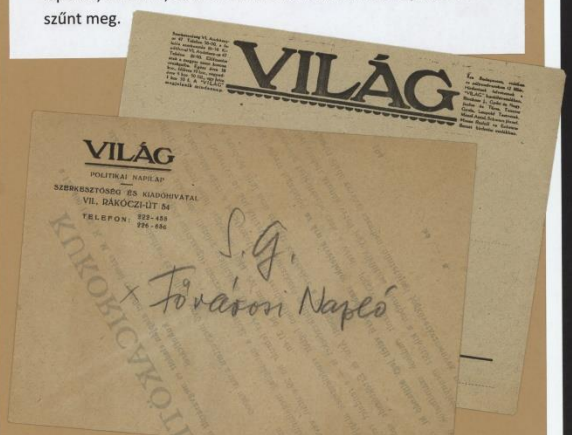

Féja Endre emlékezése Supka Gézára (részletek)

…a polgári öntudat és radikálisan változtatni, javítani akaró szellem az, ami Supka Gézát végigkísérte élete során.

A másik, szintén mélyről hozott öröksége a tudás, a megismerés vágya, az egyetemes és a magyar kultúra szolgálata volt – a nyelvek ismeretétől a társadalomtudományokban való jártasság megszerzéséig. Mindezt a széles körű tudást később a régészeti, írói és az újságírói tevékenységénél érvényesítette.

Bántó igazságtalansága a későbbi nemzedéknek, hogy arról az emberről, aki a magyar kultúra érdekében végigdolgozta életét, akinek legtöbb könyvét már a megjelenés időpontjában elkobozták, az utókor ritkán hall, és a könyvhetek alatt évente egyszer elhangzó nevén – szerepén kívül alig tud valamit. Munkássága, publicisztikai tevékenysége ma sincs még teljesen felmérve és feltárva. Azt azonban megállapíthatjuk, hogy a maga választotta út mindvégig egyenes, vargabetűktől mentes volt: antifasiszta, haladó, radikális polgári demokrata platform.

Pályája során keményen érvelt, vitatkozott a számára elfogadhatatlan elveket vallókkal, de sohasem ártott senkinek, a vállalt pauperitás mégigkísérte, s talán ezért is segített – lehetősége határain belül – oly gyakran a nehéz helyzetbe jutottakon. Hogy mennyire mélyen érző ember volt, arra az egyik legszebb példa az IGE főtitkáraként mondott sírbeszéde Krúdy Gyula temetésén.

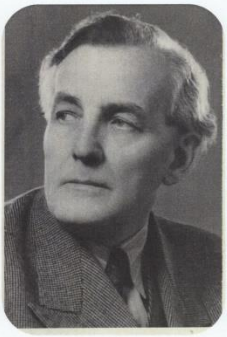

Supka Géza emlékezete

Lator László laudációja

2009-ben a **Magyar Örökség Díj** átadáson (részlet)

1927 pünkösdje a könyvben megtestesülő irodalom nagy pillanata: a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete miskolci közgyűlésén a régész-művészettörténész, tudós hírlapíró, Supka Géza, sokak kimondott-kimondatlan egyetértésével, javaslatot tett. Legyen ezentúl minden évben ünnepe a könyvnek. Könyvnap, írók, könyvkiadók, könyvesboltok, leginkább pedig az olvasók hasznára. Mert az írott szó, sokan gondolták így, Móricz Zsigmondtól Kassák Lajosig, Veres Péterig, kevesekhez jut el, legkevésbé azokhoz, akiknek a legnagyobb szükségük volna rá. Supka Géza hatékony munkálkodásának köszönhető, hogy 1929-ben, a Vörösmarty téren, a könyvhét mai nagyszínpadán, megrendezték az első könyvnapot. Klebelsberg Kúnó nyitotta meg, és, hagyomány lett ez is, nagy írók felolvasását hallgathatták az arra tévedők.

Supka Géza emlékezete

Supka Géza emléktáblája Budapest XI. kerületében a Bocskai út 23. szám alatt

A Supka Géza-emlékérem

Supka Magdolna szavai édesapjáról, Supka Gézáról

Részlet a *Napút* folyóirat *A zsömleglóriás polihisztor* című cikkéből (2001, márc.)

…Apám abszolút szabadgondolkodó volt, nem igen ismertem olyan szabadságú embert, mint ő. Hogy valakiben az a szellemi bőség legyen! Mindenkit meghallgatott, mindenki érdekes, mindenki fontos. Mikor lelopták egy csomó munkáját, azt mondta, hogy nem baj, csak terjedjen, az a fontos. Gyerekként Szatmáron nevelkedett, jezsuita konviktusban volt ötéves korától kezdve, miután az apja meghalt, az anyja pedig férjhez ment. Azért igazán nem tett jót neki ötévesen konviktusba menni, reggel ötkor kelni. Minden reggel elaludt a templomban, s egyszer arra ébredt, hogy az egyik pap körülrakta a fejét zsömlékkel, mintha glória lenne.

A középiskolát a piaristáknál végezte itt Pesten. Mindig jeles tanuló volt, alkatilag ilyen volt, iszonyatos, hogy mi minden fért a fejébe. Azért lett polihisztor, mert minden tudományból ki tudta vonni a lényeget…Történelemből, irodalomból, régészetbő, még filozófiából is, érdekelte minden. A kémia is. Körül volt véve természettudósokkal. Az érettségimre meghívta Reinitz Bélát, aki az Ady-dalokat szerezte, meg Závodszkit, aki Wagner-tenorista volt. Hatvany is meghívott volt. Úgy üvöltött a pianíno, mint a sakál.

Apám négy hangszeren játszott, hegedűt tanult, a többit nem. Hallás után játszott mindent. Zongorázott, csellózott. Anyám is zongorázott, a bátyám hegedült, reggelig játszottak együtt…

Stettner Béla linómetszete

Ünnepi könyvhét

„Aki teheti, vegye a magyar könyvet!"
(Klebelsberg Kunó, 1929)

A két világháború közötti Magyarországon könyv alig fogyott, a színvonalas értékes irodalom, az élő szerzők művei pedig még kevésbé. 1927 tavaszán Miskolcon rendezték a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesületének éves közgyűlését, ahol a napirendi pontokat követő vitában emelkedett szólásra Supka Géza. Beszédében a magyar könyv népszerűsítése érdekében évenkénti könyvnapok rendezését javasolta. Kezdeményezése általános tetszést aratott és a résztvevők egyhangú lelkesedéssel fogadták. Lapjában, a *Literatúrá*ban részletes tervezetet adott közre.

A könyvnapok keretében az írót és közönségét szerették volna közvetlen kapcsolatba hozni egymással. Az elképzelések alapján igényes környezetben, egyszerűen díszített polcokon, állványokon, kocsikon, sátrakban, pavilonokban kínálnák a könyveket. Ismert személyek nyitnák meg a rendezvényeket, tartanának előadásokat. A vásáron 10%-os engedménnyel árulnák a könyveket.

Az első könyvhetet 1929. május 12-én tartották, Supka Gézát azonban nem vonták be az előkészületekbe. A rendezvényt Klebelsberg Kunó nyitotta meg az Akadémia dísztermében. Az ünnepséget a rádióban is közvetítették. Az egyes kiadók sátrainál maguk az írók is helyet foglaltak és dedikálták műveiket. 1930-tól már nem könyvhetet, hanem könyvnapot tartottak. 1930-tól beszélhetünk a könyvnapi újdonságokról, melyek megjelenését a rendezvényre időzítették. A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Országos Egyesülete 1935-ig minden évben kiadta a Könyvnap könyvét, melyet nagy példányszámban nyomtattak és jelentős kedvezménnyel árusítottak. Csak magyar szerzők műveiről lehetett szó.

A kezdeti sikeres évek fővárosi rendezvényein kívül a vidéki városokban is népszerű esemény lett a könyvhét. A könyvnapokat 1952-ben váltotta fel az Ünnepi Könyvhét. A vidéki megnyitó is országos jelentőségre tett szert. Irodalmi és zenés műsorok, diákelőadások, utcaszínházak, helyszínen kiállított működő nyomdagép növelték az esemény vonzerejét.

MAGYAR
KÖNYVHÉT
Május 13-20

A magyar könyvnek ebben a hetében az összes budapesti könyvesbollok kirakataiban kizárólag magyar szerzők művei lesznek láthatók és az uccai könyvsátrakban csakis magyar szerzők művei árusitják. A sátrakban az irók és irónők autogrammokat adnak. A magyar könyvhét tartamára a magyar könyvek bolti árát az összes magyar könyvkereskedők **10%-kal leszállitják.**

Vásároljon magyar könyvet a Magyar Könyvhéten!

Magyar Irók Egyesülete.

Az Ünnepi Könyvhét és Supka Géza

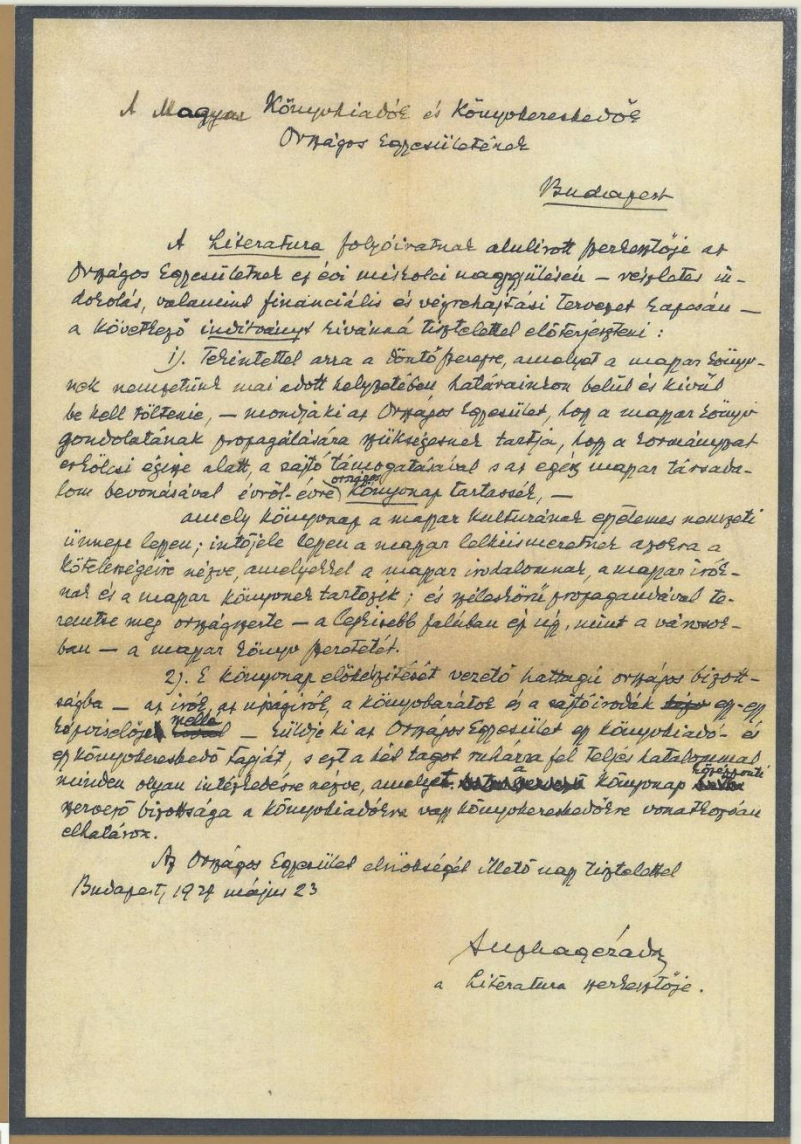
A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők
Országos Egyesületének

Budapest

A Literatura folyóiratnak alulirott szerkesztője az Országos Egyesületnek ez évi márciusi nagygyűlésén — részletes indokolás, valamint pénzügyi és végrehajtási tervezet kapcsán — a következő indítványt kívánná tisztelettel előterjeszteni:

1). Tekintettel arra a döntő szerepre, amelyet a magyar könyvnek nemzetünk mai adott helyzetében határainkon belül és kívül be kell töltenie, — mondjaki az Országos Egyesület, hogy a magyar könyv gondolatának propagálására szükségesnek tartja, hogy a kormányzat erkölcsi égisze alatt, a sajtó támogatásával s az egész magyar társadalom bevonásával évről-évre országos könyvnap tartassék, —

amely könyvnap a magyar kultúrának ezredéves nemzeti ünnepe lesz; intőjele lesz a magyar lelkiismeretnek azokra a kötelezettségekre nézve, amelyekkel a magyar irodalomnak, a magyar írónak és a magyar könyvnek tartozik; és szélesköru propagandával törekszik megszerezte — a lehetőleg felében ép úgy, mint a valóságban — a magyar könyv szerepét.

2). E könyvnap előkészítését vezető hatósági országos bizottságba — az írók, az ujságirók, a könyvbarátok és a sajtóirodák ~~egy~~-egy képviselőjén kívül — küldje ki az Országos Egyesület egy könyvkiadó- és egy könyvkereskedő tagját, s ezt a tíd tagot maga köré fel teljes hatalommal minden olyan intézkedésre szóve, amelyet ~~a bizottság~~ könyvnap ~~szervezése~~ szervező bizottsága a könyvkiadókra vagy könyvkereskedőkre vonatkozóan elhatároz.

Az Országos Egyesület elnökségét illető nagy tisztelettel

Budapest, 1924 május 23

Szephegyváry
a Literatura szerkesztője.

Egy régi plakát az olcsó könyvek idejéből

Az első magyar könyvnap a Lantos-sátrakban.

A „házi szerzők": Zsolt Béla és Megyery Ella

A „házi szerzők": Komáromi János, Nagy Endre, Kosztolányi Dezső, Markovits Rodion

Móra Ferenc a 10.000-ik autogrammot írja

Aki örül annak, hogy a LITERATURA könyvnap-ötlete sikert aratott

Foto: Szelpál Árpád

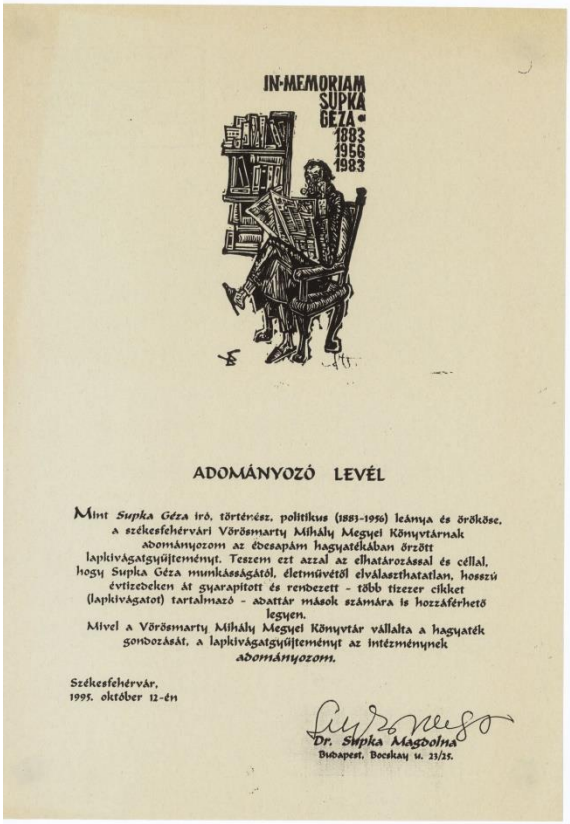

IN-MEMORIAM
SUPKA
GÉZA
1883
1956
1983

ADOMÁNYOZÓ LEVÉL

Mint *Supka Géza* író, történész, politikus (1883-1956) leánya és örököse, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárnak adományozom az édesapám hagyatékában őrzött lapkivágatgyűjteményt. Teszem ezt azzal az elhatározással és céllal, hogy Supka Géza munkásságától, életművétől elválaszthatatlan, hosszú évtizedeken át gyarapított és rendezett - több tízezer cikket (lapkivágatot) tartalmazó - adattár mások számára is hozzáférhető legyen.
Mivel a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár vállalta a hagyaték gondozását, a lapkivágatgyűjteményt az intézménynek *adományozom.*

Székesfehérvár,
1995. október 12-én

Dr. Supka Magdolna
Budapest, Bocskay u. 21/25.

Supka Géza lapkivágat-gyűjteménye

VILÁG

PESTER LLOYD
ABENDBLATT

Neues Wiener Tagblatt
Demokratisches Organ.

VASÁRNAP

PESTI HIRLAP

Deutsche La Plata Zeitung

Reichspost

Wochen-Ausgabe
Neues Wiener Tagblatt

VASÁRNAPI UJSÁG

AZ EST

8 ÓRAI UJSÁG

MAGYARORSZÁG

Berlin
Vossische Zeitung

DVG
POLITIK UND GESCHICHTE

LITERATURBLATT
der Frankfurter Zeitung

MAGYARSÁG

Die Drau

Die Neue Zeitung

Die Quelle

München-Augsburger Abendzeitung

A MAI NAP

VIRRADAT

Hamburger Fremdenbl

MAGYAR HIRLAP

Frankfurter Zeitung
und Handelsblatt

la plèbe

Das Unterhaltungsblatt

Berliner Tageblatt
und Handels-Zeitung

Le Quotidien

Il Popolo d'Italia

CORRIERE DELLA SERA

ESTI KURIR

Deutsche La Plata Zeitung

Supka Géza lapkivágat-gyűjteménye

Supka Géza lánya, Supka Magdolna, Széchenyi-díjas művészettörténész édesapja kivágatgyűjteményét 1995-ben a Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárnak adományozta. Supka Géza szinte minden ismeretterületre kiterjedően gyűjtött és rendszerezett hazai és külföldi lapokból kivágott cikkeket. Az 1920-as évektől kezdve 1948-ig több mint 100 ezer kivágatot készített vallási, politikai, természettudományos, technikai, művészettörténeti témában.

Ezek zacskókban, borítékokban és katalógusdobozokban kerültek tárolásra, többnyire összehajtogatva. A gyűjtemény könyvtárba kerülésekor irattartó dobozokba helyezték át őket, az eredeti szakrendet megtartva: földrészekről, országokról, városokról, a világháborúkról (ezeken belül szintén országokról), személyekről (írók, zeneszerzők, művészek, közéleti személyek), arisztokratákról, fejedelmekről tájékozódhatunk betűrendben. Az egyes dossziékban, dobozokban Supka tovább részletezte a kivágatokat. Mennyiségi okból külön dobozt kapott Hitler, Mussolini, Roosevelt és Napóleon, utóbbi kettőt is. Több doboznyi anyag gyűlt össze az Első és a Második világháborúról, a Személyekről, a Nőkről, a Művészekről, a Kalandorokról. A nem mindennapi rendszerezés oka elsősorban Supka sajátos, egyéni érdeklődési köre. A cikkek között saját kézzel írt feljegyzéseit is elhelyezte, melyek többnyire további irodalmi hivatkozásokat tartalmaznak. A korabeli lapok repertóriumában sem szereplő írásokkal is találkozhatunk, de Fejér megyei személyekről, Székesfehérvár nevezetességeiről is olvashatunk egy-egy témakör után kutatva. A hazai országos és vidéki napilapokon túl angol, német, francia és olasz nyelvű külföldi újságokból készült kivágatokat találhatunk.

A kivágatokhoz az Új Világ, a Magyar Hírlap, a Pester Lloyd és a Literatúra szerkesztőségeiben jutott hozzá, ahol központi sajtófigyelő szolgáltatásra fizettek elő. A gyűjtemény jelentős részét azonban ő maga készítette és látta el jegyzeteivel. A kivágatokban olvasottak hasznosítása újságírói, írói munkájának szerves része volt.

A Szent Anna kápolna

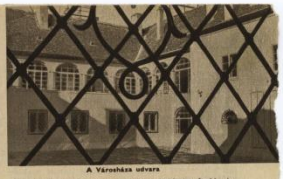

A Városháza udvara

Romkert az egykori bazilika köveivel

Szent István koporsója. Aba Novák falfestménye

A FEJEDELMI VÁROS

LUKINICH IMRE DR EGYETEMI TANÁRTÓL

Ha végigmegyünk a mai Székesfehérvár hangulatos, fürtös utcáin, "hol minden fordulónál új meg új nézetei megleptetően telik örömünk és végül elérünk a Romkerthez: ellenállhatatlan erővel csap meg bennünket az évszázados múlt szele. A Boldogságos Szűz Máriáról elnevezett bazilika kövei kőtáblát járva, képzeletünk elénk varázsolja a tíz évszázad előtti időket, amikor első szent királyunk parancsára házak fel ennek a székesegyháznak a falait. E falak háromszáz éven keresztül harmonikat ütöttek a királykoronázás ragyogó fényeit és tüzeink király ravatal mögött álltak gyásypompában... Tovább lépkedünk a sarjadó füvekkel szegélyezett romok mentén és megilletődve állunk meg a hatalmas kőkoporsó előtt, amely valaha Szent István testét fogadta magába.

1038 augusztus havának 15. napján, Nagyboldogasszony ünnepén hünyta le erős tekintetű szemét a nagy országalapító fejedelem, aki hetvenedik évét taposta már és negyvenkettedik éve uralkodott végtelen bölcsességgel nemzete felett. „Egész Magyarország kobza siralomra fordult s az ország egész népe, nemesek és nemtelen nem-tartozók, gazdagok és szegények együtt és egyaránt sírtó könnyhullatásokkal és jajgatással siránkoznak a szent király, az árvák legkegyesebb atyja halálán s vala nagy vigasztalhatatlan szomorúság" — mondja az egykorú krónikás, aki megjegyzi, hogy „Pannonia minden részéből Fehérvárra sereglett a nép", hogy királya végtisztességén részt vegyen.

A fehérvári királysírra harmatosan a legendák bűvös kúdé borult. Suttogva, majd mind hangosabban kelt szárnyra a mese. Pusztákon és nádas zsombékokban, fűdri várak termében és haláskunyhókban egyaránt beszélték, hogy csodák történnek a királyi koporsó mellett. Bénák eldobják mankóikat és vakok látnak, ha megérintik a nagy fejedelem sírját... Aztán híre kelt annak, hogy a trónról vetődő kő hercegi fej akarta nyitnani a kőkoporsót, hogy hozzájusson a királlyal együtt elkeresztett koronához. De száz ember sem bírta a szarkofág fedelét felemelni... Egyszer csak fehér apáca jelent meg a sírnál és megjósolta, hogy addig nem nyílik meg a sír, amig a két vetélytárs ki nem békül egymással. Ő a Charitas nevű apáca jóslata csakugyan beteljesedett: amikor a kő hercegi kezet fogott egymással, emberek könnyűszerrel emelhették a sokmázsás kőlapot. De meg sem telt be a meglepetések sora. A nagy király ősbaziasmotett holttestet teljesen épségben fekütt a sírban, hanem a drágaköves gyűrűkkel díszített jobbkezet, amelyel néjét megáldotta — hiányzott... Évek multva egy Mercurius nevű szerzetes állt elő, aki elmondta, hogy égi angyal járt nálla, aki fehér gyolcsba göngyölve átadta neki Szent István jobbját. Ez már László király uralkodása alatt történt — mondja a rege. — a király pedig a szent ereklye megkerülésének emlékére alapította a Szentjobbi apátságot.

A legenda nem pusztán a nép képzeletének szülemenye. Alapja az, hogy az Egyház által szentté avatott István király sírjánál csakugyan csodák történtek — épp ezek alapján nyilvánították szentté — és az ájtatos hívők közül sokan mesterkedtek azon, hogy a csodálatos épségben megmaradt király test egy részét drága ereklyeként megszerezzék. Amikor a szentté avatás alkalmával felnyitották a koporsóját, Katapán-nembeli Merkurnak sikerült a jobbkéz birtokába jutni. De ezt évekig rejtegette bihar megyei birtokán, a mai Szentjobbi község területén. Évekke került, míg Szent László felfedezte a Szentjobbi rejtekhelyét és azt Fehérvárra visszavitette. A feltalálás helyén benczés kolostort alapított és apátságává Merkurt tette meg. A Szentjobbi díszes kőegyházát és kolostorát azután Álmos herceg építette fel és 1098-ben ennek oltárán helyezte el a Szentjobbot. Később ismét visszavittek Fehérvárra, ahonnét a török elől menekülő ferencrendi barátok vitték magukkal Ragusába.

László korában már leginkább alak Szent István. Ritka eset, hogy valakit halála után négy évtizednél már emonyre felmagasztosítanak, mint vele tették. Ez is mutatja egyénségének páratlan nagyszerűségét. Ismyűgőző hatását és uralkodói erényeit. A nép nem Árpádban, hanem benne látja a dinasztia alapítóját. Felismerik minden értékét. Egyrészt a csodatevő szentet látják benne, másrészt az államszervező fejedelmet, a nagyszerű törvényhozót, aki végtelen bölcsességgel rendezte be országát.

Nagyon érdekesek Szent István büntető törvényei, amelyek világot vetnek a kor erkölcseire. Kiderül belőlük, hogy az ősyém-tűzd fogalma meglehetős gyenge lábon állt akkoriban, mig az elkötöltök körökben is és az a helyzet még a következő évtizedekben sem változott, úgyhogy Szent László minyárt trónralépte után zsinatot hívott össze, amelyben „módot kerestek, miképpen lehetne a gonosz emberek szándékát megakadályozni". Ekkor készült az a tizenegyele szakasszu törvénykönyv, amelynek tizenkét szakasza a különböző tolvajlási esetekkel, négy szakasszu a lopott jószág külföldre csempészésének megakadályozásával, egy-egy pedig a gyilkosság és fegyveres támadás megtorlásáról intézkedik.

Az állandó harcok rontták meg nyilván az erkölcsöket annyira, hogy meg Szent István uigorú törvényei sem tudtik megakadályozni a bűnözés elharapódzását. Pedig Szent István korában, mai szemmel nézve, meglehetős kegyetlen volt az igazságszolgáltatás, noha már ismerte a szabadságvesztésnek, illetve a testi fenyítésnek pénzzel, jobban mondva értékkel való megváltását. A tolvaj szolgának levágták az orrát, vissszacsé bűnösnek a fülét is, de mindkét csonkítás megváltatha 64-ét tinóval. Ha másodszor is vissszacsett a lopás bűnbe: életét vesztette a tolvaj szolga. A szabad ember másodszori lopása után csett a szolgák törvénye szerint a szabad ember, ha tíz dénárnál kisebb értéket lopott, egy ökörrel és a lopott holmi tizenkétszeresével, a szolga ennek kétszeresével és ezévval váltathatta meg életét, a pap pedig vesszőfenyítéssel szabadult. Nagyobb érték lopásáért azonban mindenki akasztófával bűnhődött. A szigorú büntetés alól csak akkor volt menekvés: rokon által lopason ért közrendű ember számára kivétetett, nemes ember pedig tőmöccel bűnhődött. A templomba menekülő tolvaj — az egyházi menedékjog értelmében — annak az egyháznak a szolgájává lett. De a tettenért tolvajt még ez sem mentette meg a bűnhődéstől. Életét meghagyták ugyan, de a templomból kiharcolva, megvakították, ha szabad volt, elvették vagyonát és tíz évnél idősebb gyermekével együtt szolgaságra adták el. A tolvajnak kedvező bíró, a bírót igazatlan ítélettel vádló és a tolvajt segítő engedő kezet vagyon- és szabadságvesztéssel bűnhődött, az igazatlanul akasztató bíró pedig tíz arannyal fizetett. Érdekes, hogy a tolvajlást aránylag sokkal szigorúbb büntetéssel sújtották, mint más bűnöket. A karddal gyilkoló nemes, vagy vitéz vagyonával válthatta meg életét és ez a váltság kétharmadrészben az áldozat családjának, egyharmadrészben a tettes felségének és fiainak birtokába jutott. Ha azonban vagyona nem tett ki legalább százfia arannyat, szabadságát is elvesztette a gyilkos.

De Szent István törvényei nemcsak a bűnök büntetésére vonatkoztak. Szent István — akkori nevén István fejedelem — az éji pogány hitben ragaszkodó „ellenzék" urakat és az ezekkel tartó népet, törvény útján akarta engedelmességre szorítani. A kezdetben kitérjesztett törvényekkel támasztotta alá. Törvényben mondta ki, hogy legalább minden tíz falunak legyen egy temploma, hogy vasárnap tilos a szolgai munka, mert vasárnap futott napja lévén, azt az istentiszteleten való részvétellel és megfelelő magaviselettel kell megszentelni. Hogy a törvény rendelkezéseinek végrehajtását előmozdítsa, az ország területét püspökségekre osztotta, amelyek élő az esztergomi érsek helyett. A püspökök kötelessége volt a püspökség területén élő magyarság lelkiállapotának ápolása, a szükségletek megállapítása és orvoslása. Műveltségükkel és tanultságukkal fogva a püspökök lettek a fejedelem bizalmas tanácsadói egyházi és világi ügyekben egyaránt. De a bölcs király mégsem bízott mindent tanácsadóra, hanem önmaga is ellájárt a munkában, hogy országát, népét valóban keresztényvé tegye. Amikor csak alkalom kínálkozott, vagy szükségesnek látszott: a maga is készséggel tanított, magyarázott, prédikált a népnek, hogy higyjen az új vallásban. Templomokat építtetett, szokat felszentelte, elláttta könyvekkel és miseruhákkal.

Számos püspökség és apátság mellett, Székesfehérváron prépostságot és káptalant alapított a nagyszerű bazilika mellé, amely az ország legszebb temploma volt abban az időben. A fehérvári prépost különleges kiváltságokkal bírt: nem tartozott a veszprémi püspök hatósága alá, hanem közvetlenül a római pápának volt alávetve és ettől nyerte megerősítését. Főpapi jelvényekkel bírt. A 14. századig a fehérvári prépost a Szentkorona őre volt és a királyi alkancellár tisztét viselte. A fehérvári káptalan pedig ügynevezett hiteles hely volt, ahol nagyfontosságú okiratokat, köztük az aranybulla egyik példányát őrizték.

Székesfehérvárat méltán nevezik Szent István városának, nemcsak azért, mert a nagy király alapította, mert ő ott élt és halt meg, hanem azért is, mert a város történelmi levegőjét Szent István szelleme hatja át és szent lába nyomát is megérintik egykori bazilikájának romjai.

(A képek az Offenna kiadványban megjelenő „Székesfehérvár" cimű munkáj ból.)

Ohmann Béla : Árpád

Sidló Ferenc : Szent István

Lux Elek : Szent Imre

Lux Elek : Wattay György

Erdey Dezső : Varkocs György

Meiret Ödön : Nagy Lajos

18
VIII
38

Székesfehérvár Szent István évében

Irta: Dercsényi Jenő

Székesfehérvár mai képét, bár a várost még Szent István alapítja és építi fel, a barokk stílus alakította ki. Köz- és magánépületeinek legnagyobb része a török kiűzése utáni évszázad barokk, vagy a mult század elejének klasszicizmusban fogant. A legutóbbi években azonban a hatalmas léptekkel fejlődő város arculatát keresztül nikotások sora szakítja meg. Szent István éve volt az alkalom, mely ez alkotások sorát életre hívta s a régi sikatot modern városképpé formálta át. A nagy multú város eseményekben gazdag történte pedig legjobb művészeinknek adott alkalmat, hogy nevüket újabb alkotásokkal gróváltsák meg.

Az egykori koronázó székvárosban (ötszázadon át volt az) a XVIII. század nemtörődömsége elhanyagolt minden emléket, mely a török kivonulása után még a középkori város életére, fényére és dicsőségére emlékeztetett. Az illetőkes tényezők tehát elsősorban a Szent Istvántól alapított koronázó bazilika romjainak feltárására, emlékeinek összegyűjtésére gondoltak, hogy a templom, melyben legnagyobb királyaink koronáztak, ahol tizenhét király sírcsúcke pompázott, legalább romjaiban, töredékeiben hirdesse egykori szépségét. A három évvel ezelőtt megindult ásatásnak inkább a feltárás és a konzerválás, mint valóban „ásatási" leletek voltak a mozgatói. Feltárták ugyan az egykori bazilika és környékének hozzáférhető legnagyobb részét, de újabb eredményt csak a bazilika mellett fekvő, pompás kis kápolna alapfalai hoztak.

A feltárt romokat ma már sűldolj pázsit fogja körül és egy stilusban hozzá illő építmény kereteli. A bazilika keleti oldalán, a várfal mellett, Lux Géza építésztervei szerint felépült Szent István mausoleuma, a hozzá csatlakozó árkádok alatt pedig az egykori templom legszebb faragványai, vörösmárvány síremlékei nyertek elhelyezést. Az egész építmény bár alkalmazkodik az első bazilika stílusához, ízig-vérig mai, modern alkotás. A Szent István mausoleum hatalmas ívei, monumentális tömegszége, téglából elnyújtt díszei emlékeztetnek a román stílus legszebb hagyományaira, de összhatásában már a mai ember nyugalmát kívánó vágyai, árkádjaiban Déli napsütéses reminiszcenciái csemlúnek ki. A pings téglából készült stílus- és ritmusrendszerben, fegyelemmel akotott művészi építőanyagt Madarassy Valter domborművei ékesítik. Ezekben a reliefekben is a román stílus gazdag fantáziája, mely szimbolikája keveredik a konzervő szobrászat kifejező eszközeivel. Különösen szép a csodaszarvast ábrázoló domborművek.

Szent István mausoleumának legfőbb ékessége a nagy király szarkofágja, melyet valószínűleg velencei művész még Szent István halálakor faragott. A koporsó — regélyes sors után — ma immár ott áll, ahol egykoron: a szent Istvántól alapított bazilika területén. A monumentális mauzoleum belsejét Arkayné Szilló Lili Szent István életéből vett jelenetekkel ábrázoló pompás szineikben ékesedő üvegablakai és Aba-Novák Vilmos hatalmas méretű freskói díszítik. A falkép témája a Szent Jobb megtalálása, molyhes alul az országépítő Szent Jobb szimbolikus képe és egy Mária Terézia korabeli jelenet: az erkélyének a magyar nemzetnek való ajándékozása csatlakozik. A freskón Aba-Novák — a régi olasz freskófestők szokása szerint — megörökítette az ősmagyar szerepű és szellő kiváltságainkat, de a kompozíció lényegét mesterei ecsetje alól kikerült markáns alakok ragaszonak.

Ha a mauzoleum és a romkert szépségei nem is kárpótolhatnak az elpusztult bazilikáért, ma az ősi város kellős-közepén szinekben és művészi szépségekben gazdag alkotás fogadja az idegent. Az üde zöld grepolt, mint szigetek szigorúan és a nagyszerű szépségek szépsége szerint szétszórt kőszeteit kiválasszuniunk

Aba Novák Vilmos (1894-1941)
Festő, grafikus, a modern magyar festészet legeredetibb és legvitatottabb tehetsége.

Magyar Nemzet

SZERDA, 1939 FEBRUÁR 22.

vétség miatt
gházra ítélték
térigazgatóját

pengő pénzbüntetésre, Papp Ferencet pedig 500 pengő pénzbüntetésre ítélte.

„Bűnös nemtörődömség"

Hangsúlyozza az ítélet indokolása, hogy az Állandóan fenyegető légi veszély miatt a légi támadások elleni védekezési elő kellett készíteni, hogy minél gyorsabb perben mindkét képes s eredményes lehessen, annyival is inkább, mert a *bűtermelés mindenes dolgozó munkás személyre* tárnai.

— Hát akkor hol tetszett a képet látni?

— Erre elmesélte, hogy ő — nehol... De a lényeg súlyos bűnje volt nemszokott eszközt, élet és halál kérdését legyőzt a lázálmában gyakran felébresztő és ilyenkor állandóan egy bizonyos szomszédjára gondolt, amit egy Mária Valéria-utcai műkereskedőt kitakadásban hívott meg... Most, hogy a leánya jókban van, tőt van a vezetőjen, eljött ezt a képet megvenni. Szerette meglepni vele a leányát. Járt a műkereskedőnél is — ha hozzám utálóta...

— Persze, villant di az agyamon, miféle a képet a kiállításra kikülteni vesina, barátaim számára kiállítottam ilyet két papra... Ekkor látháta meg a leány.

— A hölgy, mint utóbb megtudtam, egy Rózsahíd lányon volt, akinek a bátyja maga is festeget...

— A másik érdekes vásárlóm a Pace volt. Magyar kiállítás Bombában! A *vezér nyitja meg. Amiket járja a turisztikát, a képem előtt, amelynek „Hamletkirálynak" volt a címe, megán.*

— Ah — mondja nevetve —, ez nem hamlakirálynak, hanem — a *genié, kontcerzsiá!...*

— Ez 32-ben látott. A képet meg is vette. Ez érdekes, nálunk nap óulva benne volt a képem valamennyi nagy amerikai lapban, alatta a kis ítéletünkkel...

Ezeket mesélte *Aba-Novák* Vilmos. de még nagyon sok mást is, a legújabb Corvin-koszorús művészünk.

f. a.

Beszélgetés a Corvin-koszorús Aba-Novák Vilmos mesterrel

A telefon még mindig csong. Es folyvást beszól a lány is, begrikál: — *Nemzetes úr*, tessen kijönni, a sürgönyhordó van itt!

Ilyenkor lassan-kényelmesen kitakarodunk a szikai festőházból a Mester és kimegy vagy odalép a telefonhoz. Es fogadja a gratulációkat.

— Jól van? — kérdem. amikor egyre visszaszaladnak ímót-ofkaságyt helyére.

Mosolyog:

— El lehet vinelni...

•

Aba-Novák Vilmos folytan mosolyog. A mesék mosolygó drága és Ősöst, de jőcikk, mosolyogs, szejtő, titalmas ember. A kezes-lábas, amiben a munkához bujik, még nagyobbnak mutatja. A szobát, ami bizony jókora, betölti egészen. Nem szúdemonyi ember, már úgy az első pillanatra is látszik, hogy vitalis. Pontosabb is, hogy mindig, mindenütt számontartják.

— Már nem merek sémmi kiajtó, hás megnyitására. Ha oda vagyok, ázrevesnik és fűrémagyarázzák. Ha nem, ugyanúgy teszenek. Pedig ez mindig attól függött, hogy hogyan is ébrollam a munkámmal — magyarázza. — Hát most már nem megyek vernissázsra!

Miről is másról kérdezhetném a legújabb Corvin-koszorús művészt, mint karriérjéről?

Es ő válaszolt. Elmondotta, hogy hárommérs korábban ösmúrkezzenek, négyéves korában ösmúrkezkolozsvár, öttéves korában és annán sőr mindig festőnak készült. *Mesterl* — nem tud rá válaszolni. Folyton rajzolt, lajtos gőrt. Majd meg kis gondolkozás után hozzátesi, hogy vol egy fős, egy bécsi biedermaier festő, talán annak a vére is hajtolta.

— Nem volt kis fcsikó — mondja — mert a mesékszerint egy ezkésen meg akartam egy képet venni, hogy legyen tőle valamim, illesne, hát nem tehetném, mert 1200 schilling volt csak a kikötési ára...

Ezt gimnázium és hat reál elvégzése után a *rajztanárképző* növendéke lett két éves. *Fibédz* Imre volt a tanára. Azután kiállít a hábora ó s a is bevonult. Harmine hónapig volt kint a fronton, egyszer át is lőttök. Sok kikötöttem van, hivaly vitéztő is gyűjtik. Hazatérve, a Műegyetemen lett tanársegéd.

— Azután megszöktem hazulról — mesélik tovább — hogy a magamé élhettt éljem és a magam. Ne pedig a szülesin kenyerét egyem. Hát bizony sokszor nem volt mit ennem — emlékszik vissza — nyomorgtunk.

— Na de most... — vetem közbe mosolygva.

— *A kétszerkettő...* — nevetj — *nekem ma is csak kettő van, pedig legszívbi ő lehne tengem...* Nehéz idők voltak azok — bár vissza —, pedig akkor mindenkinek jól ment. Szétdúlnes jó vedelmek, vagyonok voltak...

— Es hogyan jőt rendbe?

— *Rendbe?...* Soha, sehogy. Hőmegvett az ő, akkor már fiz kellett. Ha a fiz is megfelt, akkor már nincs szükség volt szükségem... Igy vau ez is. *A képet mindig uggunem, csak a tiltek odtornak* — szűri le.

— De mégis, kiféle kapta az ősöt el *ismerhető*... Es mikor fogadtik el a *hivatalos körök?...*

— *Es érdekes kérdés!...* Furcsa, *de ma egészen más a helyzet, mint régen volt. Régen:* eldarte a kőnösnő ismert el egy művészt és csak azután az Akadémia. *Ma pontfordítva van.* Ma a kormány kényszeren a művészek elismerésével és elismertetésével is foglalkozni... Régen kőlőnben más *volna a kőcsönös és ősöj nem a hivatalos körök ismerik el.* En amúgyan ősmeneti időben élnek. Még volt dolgom a kőcsönösget is, de már a kőtöbb megrendelést az állam adta.

Most egy merész kérdést szegezek mellénk:

— Mást tesz ilyen kőlőnösen?... Mert az étagonber számára — *ez egyre elszerel!* — egy kőpes kőlőnösnő csakhes azokat hozzá otthonná-ik, ős *más ha* az ős kiállítaszka, fűzi szokon so nagyon!... Kiféle tanulta?...

— Senkitől! Sehonnan! — válaszolja mosolygva, tempőzcsbenn. — Ez az *ős kérdésem.* Ezt nem tanultam! *Mindenkit egyformán tanítanak irni és — ugye — mégis van gondolgége?*

— A lírnka fajé mi sitte?

— *Hullamom.* Nagyon megfelel nekem. *Szellemi és fizikai gyujtódási lehetőségit ad.* Meg gondolkozó ember lehin, sok idősmat ősmentheszen belőle. Es azok az idők, amiket átéltem, az emberi historiai élettapasztalatává teszik. Szívnal fordulatotta?...

— *Mintha a trenkó ang dinat lenne* — jegyzem meg.

— Mintha... Inkább a *trenkó pongyolát - mélyf és a mélytérbent tennékénya szerint a kőpolmánlszet az utóbbi felszivnal kőcételőnt, mindig pongyolát.* A „művészet ősmagáért" egy kis idő jelszava volt csak. Ős azért nem volt káros; kellett. Nőkkel a festészet lassan az ikonok sémiba merevedett volna...

•

Most vicsmi kedves emlékre terelek kivánsi éleliből. Mert bizosan akad valami ősnn abban.

— Talán két érdekes kőpviszdást mesélek el — vel.

Es egy mesélte:

— Meg 30-ban történt. Csong a telefonom. Gróf *Ilnaffy* Miklós, az ismert erdőjű fős, festő, irodalmi vagy kőtőnösnő. Azt kérdezte, hogy fejős-bőlne-e bolnap a magyarnő az étt díjem és a magam, ne pedig a szőlesin kenyerét egyem. Hát bizony sokszor nem volt mit ennem — emlékszik vissza — nyomorgtunk.

— Na de most... — vetem közbe mosolygva.

— *A kétszerkettő...* — nevetj — *nekem ma is csak kettő van, pedig legszívbi ő lehne tengem...* Nehéz idők voltak azok — bár vissza —, pedig akkor mindenkinek jól ment. Szétdúlnes jó vedelmek, vagyonok voltak...

— Es hogyan jőt rendbe?

— *Rendbe?...* Soha, sehogy. Hőmegvett az ő, akkor már fiz kellett. Ha a fiz is megfelt, akkor már nincs szükség volt szükségem... Igy vau ez is.

MAGYAR VÖRÖSHERESZT
OKTÓBER 4 BER 5
ORSZÁGOS GYŰJTŐNAPOK

— (Eltemették Dulin Elek édesanyját.) Özvegy Dulin Károlyné, néhai Dulin Károly kir. közjegyző özvegye, dr. Dulin Elek min. tanácsos a miniszterelnökségi sajtóosztály helyettes vezetője édesanyjának temetése vasárnap délben volt a Farkasréti temető halottasházában a római kat. szertartás szerint. Az elhunyt nagyasszonyt tisztelői és barátai körül igen sokan kísérték el utolsó útjára. Megjelentek a temetésen báró Feilitzsch Berchtold titkos tanácsos, dr. Antal István államtitkár, Thurnreczky László miniszterelnökségi min. osztályfőnök, dr. Rákóczy Imre min. osztályfőnök, a sajtóellenőrző hivatalig elnöke, az Országos Magyar Sajtókamara részéről vitéz Kolozsváry-Borcsa Mihály elnök, Zivanner Ferenc alelnök és Déniel Áron ügyvezető az ujságírórend számos tagja és sokan mások.

KIS NÉMET NYELVTAN
Beszélgetés, szószedetjavítás, kiejtésgyakorlás, számítás, írás dr. Lenich Jánosné. AZ ORSZ. PAVILONBAN IS TÉLLEL.

— (A Schola Cantorum Sabariensis) szombaton 23-án délután a magyar-vend kulturegyesülettel karöltve Muraszombatban sikerült templomi hangversenyt rendezniük. Klasszikus polifonia szólalt meg Palestrina, Victoria, Ingegneri, Orlandus Lassus remekei s a magyar egyházzenekötlésnet legszebb darabjai szerepeltek. A hangversenyen megjelentek dr. Grósz József szombathelyi püspök, Szücs főapán, dr. Mészáros Hugó szombathelyi polgármester, dr. Simon tankerületi főigazgató és nemcsak az értelmiségi osztály, hanem a földműves nép ezrei is. A Schola 120 tagból áll, ezek közöttt 80 fiu. Életrehívója gróf Mikes János c. érsek, lelke pedig dr. Werner Alajos szombathelyi theologiai, budapesti zeneművészeti főiskolai tanár, aki Rómában nagy aranyéremmel végezte zenei tanulmányait.

Ne légy konzervatív és hűtőszekrényed, ruháidat tisztíttasd ezentul csak Tóth-tal.
TÓTH ORDÓN szénsavtisztító és vegytisztító üzemei VIII., HORÁNSZKY-U. 5. V., RUDOLF-TÉR 5. TEL: 110-408, 128-08. TEL: 115-408, 128-08.

— (Zenés örségváltás lesz kedden délben a királyi várban.) Abból az alkalomból, hogy a tiszai csapat-alakulatok és egyes katonai iskolák Budapesten tartózkodnak szeptember 30-án, kedden déli 1 órakor a Királyi Várban zenés örségváltás lesz.

Amíg Ön alszik
a Darmol dolgozik. Nem zavarja az álmot és mégis ébresztő reggelre biztosan hat. Fájdalom nélkül, könnyű és teljes ürülést idéz elő. Kellemes enyhe hashajtó, a DARMOL

— (A Petőfi Társaság) vasárnap tartotta évadnyitó felolvasó ülését a Tudományos Akadémián. *Kornis* Gyula titkos tanácsos elnöki megnyitójával megkezdődött a Petőfi-ünnepnek tartott nagyvonalú előadásaban érdekes párhuzamot vont a legújabb magyar: gróf Szécsényi István és a legnagyobb magyar költő, Petőfi Sándor között. A felolvasó első közönsége nagy tisztelettel és figyelemmel hallgatta Kornis Gyula előadását, majd Gépár Jenő főtitkári jelentése után *Havas* István, a Társaság alelnöke mutatta be *néhány* költeményét. Ilj. *Hegedüs* Sándor, „A reggeli vendég" című egyfelvonásos trétáját olvasta fel, végül *Patonay* Jenő, a Nemzeti Színház tagja szavalta el mély átérzéssel Petőfi „Szepternber végén" című örökszép költeményét.

— (Ismét jár a hajó Szeged és Csongrád között.) A rendkívül magas vízállás miatt eddig szünetelt hajójáratokat Csongrád és Szeged között elkötöt 1-én, szerdán ismét megnyitják azzal a korlátozással, hogy a hajó hetenkint csupán háromszor és pedig hétfőn, szerdán és szombaton közlekedik.

SZÍNHÁZ-MŰVÉSZET

Aba-Novák Vilmos meghalt

A modern magyar festészet legkiválóbb tagja, Aba-Novák Vilmos hétfőn meghalt. Hosszú betegeskedés után hagyta örökül a fiatal utódokra művészetét, melynek megtermettségét és spontaneitását, vagy betegsége megtörte hatalmas alakját, de tervelvei, tehetségével és a magyar festészetét való rajongásával nem birokcsolhatott meg. Elhunyta pótolhatatlan veszteség a magyar művészi életnek, melyet szálkasztlárd meggyőződésével, bámulatos munkakészségével és stilusteremtő, tehetségével alig ötven éves korában hagyott el.

•

Pályáját grafikusként kezdte. Korai oeuvreje rézmetszetekből alakult. Két évet hallgatott a Képzőművészeti Főiskolán, majd katonának vonult be, hogy huszonkilenc hónapon át fegyverrel szálfta szemben. Hazatérve után rövid idő alatt a modern magyar grafikusok élcsapatába került. Nagyobb metszetei, mint a „Madár szárnyon", vagy a „Vízözön" ismertek nemcsak itthon, de megjárják jóformán egész Európát. A kritika már fiatal tehetségét a legnagyobb elismeréssel említi. 1926-ban grafikus érdemért a Szinnyey Társaság utazási ösztöndíját kapta meg, amellyel Itáliában tölt egy évet. Másodszor 1929-ben kerül Rómába, állami ösztöndíjjal, ahol a fiatal Collegium Hungaricum tagjaként két évig marad vendég. Ekkor szerveződik az a csoport, melyet a művészek hősöknak „elsőt iskolá" néven emlegetnek s amelynek 6 volt. legnagyobb, ellemert erőssége. Vendégként járt Olaszországban, — itt szerelt fel a grafikát festészetre. Az olasz tájat, az olasz életet, a hajnaban levő vindiktiókat, a kőtöltő vagy rozsdatelepet örökíti meg páratlan tehetséggel. Innen indul sajátos egyéni művészete, mely később bátran vállalta a legnagyobb feladatokra, a táblaképeken ős a modern freskókra is. Mély kulturájét a hosszas itáliai tartózkodás magyarázza. Könnyűszerrel vezette fürkésző tekintetét a quatrocento, a cinquecento, vagy a legjobb olasz mesterek titkai felé. Stílusa tökéletes rajztudásán és olasz tanulmányain épült, de kinyomhatott mindvégig magyar maradt, melyet kőzismert vásárt és kocsmai jeleneteivel, magyar tájképeivel és a magyar szentekneek és hősöknek emlékét állító falfestményeivel bizonyított be.

Hazatérte után tagjává választja a Szinnyey Társaság. Az egyik jelentése büszkén jelenti, hogy ő, az első magyar festő, aki a Társaság minden díját, jutalmát és ösztöndíjat elnyerte. A legmesebb programmúvészetet hirdette élete végéig, vállalta a komoly és nehéz feladatot. A legnagyobb ujítók egyike, aki megörökve az impresszionizmus szinnek üdeségét és változatosságát is, önvallomása szerint, azt fegyelmezett rendszerbe akarja foglalni.

Első freskóját 1933-ban a jánszentandrási templomban festette s ezt követték a modern kor legnagyobb festői meghizatásai: a székesfehérvári, a ponchalmi, a szegedi falképek, a párisi világkiállítás panneauinak kivitelezése. Hatalmas alkotóereje igaz művészi hitétől és meggyőződésétől párosult. Aladdátyt alig ismerhetett. Az ujabb problémák ujabb küzdelemre és hitvallásra kényszerítették. Megjárta egész Európát, de ismerték Amerikában is. Művészete fokozatosan gazdagodott, ujelményei szájat lelki alkata szerint alakította, hogy nemesebb és csodálatosabb világot varázsoljon elő. Ültörője a mai egyháznövelőnek is, erőteljes és hatalmas Krisztusokkal és szentekkel népesítette be templomaink falait. Ismertes monumentalitása, küllő hittel és nemességgel párosult nagy egységek alkotója volt, aki kedvét leltte olyicor a finom és nehezen utánozható részletekben is.

Még nem töltötte be ötvendik életévét. A legnagyobb kitüntetéseket a Corvin-koszorut és az akadémiai tanárságot csak nemrégen nyerte el. Más díjaink és kitüntetéseinek honnan szerb megemlíteni fölöslege kötelesség. Életének mindennél hivebb őrei lesznek akóttásai, amelyek hiven vigyáznak majd az elhunyt festő szellemére és szolgálnak utmutatásul a tanítványok előtt. A modern magyar festészet veszteségét be nem fejezett freskója és meg nem festett képei jelentik. Tévozzát csupán egy vigasz enyhíthet: hogy a magyar kulturának a legnagyobb szolgálatot tette és a legnagyobb tehetséggel vállalta a feladatot, mely nekü jutott osztályrészül.

RADOCSAY DÉNES

Jön a Lelánysvásár!

Németh Antal betegsége miatt nem utazott Németországba

Dr. *Németh* Antalnak, a *Nemzeti Színház* igazgatójának könyvbős betegségét a megbetegedése miatt külföldi utja néhányapos halasztást szenved. Ez azonban nem valósítotat a frankfurti *Városi Színházzal*, a drezdai *Városi Szinházzal*, továbbá a berlini Schiller Theaterrel folytatott megállapodások munkarendjén. Németh Antal munkatársai ugyanis változatlanul az megadott időpontban utaznak Németországba, így *Horváth* János, a *Nemzeti Szinház* díszlettervezője, hétfőn, szeptember 30-án délben a Nemzetközi Repülőszervonattal *Frankfurtba* utazott, hogy ott bemutassa Hans *Meisemer* festőtanársnak a Nemzeti Szinházban bemutatott díszlet- és kosztümterveit, továbbá hogy a kulturcsere-akció keretében előrejelzése a további tervek megvitatásával.

Szücs László, a Nemzeti Szinház dramaturgja szeptember 30-án, kedden utazik Bécsbe, ott Heinrich Decsey professzor, a *Schiller Theater* intendánsnak budapesti vendégrendezése ügyében a díszletkérdésre tárgyalásra kerülő *Vörösmarty Mihály „Csongor és Tündé"* jelenleg berlini bemutatóját a két szinház szervezett megfelelőjén megtekintése. Berlinből Drezdába utazik, ahol Kurt *Hampe* városi szinházi intendáns *Márai Sándor „Kutyák"* cimü művének bemutatóját vette tervbe. Itt is előkészítő tárgyalásokat folytat majd, azután visszatér Budapestre. *Németh* Antal nézőtanszegi utjának időpontját a frankfurti és drezdai szinházak vezetőségének, valamint a *Nemzeti Szinház* munkarendjének szükségszerű egyeztetése után a közeli napokban határozzák meg.

Magyar Zene Háza Magyar művésznapok

Erdekes és jelentős kezdeményezést valósít meg *Marnitz Frigyes*, az ismert nevű hangversenyigazgató, aki a művészénad megkezdése alkalmából letkes ügyeztetési kerelja fel a fiatal magyar művészeteket dék évadnyitó ünnepélyére. Itettő délután a Bristol-szálloban tartott az intézőkkel alakuló *Marnitz* igazgató felépítette, hogy elgondolásaiban mindenkéltett a tehetséges, tőtemett, nagyőrdő, de a körülmények folytán eddig meg nem elégze érvényesült magyar művészszemélyiségek dja tanú szerepet juttatni. Ezért alapozza meg a *Magyar Zene Házát*. Hasonló elgondolás vezetett a tavaszra tervezett Magyar Művésznapok rendezésében. *Marnitz* igazgató az egész évadra terjedő művészi programot dolgozott ki munkatársával *Albert* Ferenc hegedűművésszel és a szervezőbizottsággal. Ennek keretében a művészek kiszött olyan nevek szerepelnek, mint Dohnányi Ernő, *Ormándy* Tivadar, *Lándffy* Ilona, *Weiner* Tibor, *Lengyel* Gabriella, *Nedler* Ilse, Orosz Julia, *Sárdy* János stb.

UJ MAGYAR SZINHÁZ
BEMUTATÓ ELŐADÁS: Október 1. este.
Bónyi Adorján vígjátéka
A MILLIOMOS
CSORTOS GYULA, TURAY, BILICSI, PERÉNYI, FÖLDÉNYI, HALASSY a főszerepekben.

Üzletszerző tisztviselőket
ásokeresztényeket, fővárosi keresztény napiap terjesztésének felvesznek. Gyakorlattal rendelkezők jelentkezzenek akmányaikkal V., Báthory-u. 8. I. emelet 4, délelőtt 9-ig 11 óráig.

— (A volt jezsuita diákok, akik a jugoszláv és a csehszlovák uralom alól felszabadult területen laknak s a kalocsai, pécsi vagy máé jezsuita kollégiumban érettek, avagy néhány évig ott jártak, közöljék pontos lakcímüket, foglalkozásukat és egyéb adatiskat dr. *Steuer* György ny. államtitkárral, a Jézustársasági Diákok Országos Szövetsége elnökével: Budapest, Ny. Vasvári-út 102.

— (A budapesti cserkészparancsnokok) vasárnapi ülésükön gróf *Teleki* Pál, a legmagyarabb magyar emlékének áldoztak, utána diszkülöntöttnek vitt koncert a volt ifiücserkész sirjára. A budapesti és pesthidvégyéki kerületek parancsnoki napjára a Csepkészszövetség vezetői tartalmas előadásokat ismertettek a szövetség tervezt és elgondolásait a cserkészet jövőjére vonatkozóan. *Pirosczky* Lajos kerületi elnök előadásában Szécheni szemszögén és a cserkészet célkitűzéseinek szoros kapcsolatát mutatta be.

— (A Mecsek Egyesület félszázados jubileuma.) Pécsről jelentik: A Mecsek Egyesület vasárnap 50 éves fennállásának megemlékezésül jubileumi közgyűlést tartott, amelyen Nendtvich Andor nyug. polgármester tartotta az elnöki megnyitót. A közgyűlésen átadták az egyesület emléklevelyeit az 50 és 40 éves tagoknak.

Hívjuk 222-223 mérnek ádnos.

— (A visszaszatott Délvidéken is letétbe kell helyezni a háborus magyar államadósági cimleteket.) A hivatalos lap keddi számában közli a 6770/1941. M.E. szám rendeletet a délvidéki területek visszafoglalásával kapcsolatban a háborus magyar államadósági cimletek letétbehelyezéséről. A rendelet szerint minden azok a személyek és cégek, akiknek lakóhelye (székhelye) 1941. április 5-én az egykori jugoszláv királyság területén volt, — annonnyban a rendelet kőzöttetésének napján, vagyis 1941. szeptember 30-án Magyarország területén laknak, illetve itt van a székhelyük — kötelesek a Magyarországon levő összes hadikölcsön-kötvényeket megfelelő helyettesítő nyugtatvány kitöltése mellett letétbe helyezni. Ugyanez a kötelezettség terheli küldöttt cégeknek a visszafoglalt délvidéki területeken levő telepeit is. Letéti helyek: a m. kir. Központi Állampénztár, a pécsi, szegedi, szombathelyi, zalaegerszegi és zombori m. kir. pénügyigazgatóság alá tartozó m. kir. adóhivatalok, a Magyar Nemzeti Bankunk a visszafoglalt délvidéki területeken működő kirendeltségei és a rendőrségi mellékletekben felszerelt délvidéki pénzintézetek. A letéthelyezés végső határideje 1941. december 31.

A MI SZÖCSÖNK A VÁCI-UTCAI PALUGYAY
Ráadás szakszerű javítása, különleges ügyességek nagy választéka Sternberg hangszergyár, Rákóczi-út 60.

— Támogassuk a Magyar Vöröskeresztet, mert azzal Hazánkon, családunkon, embertársainkon és önmagunkon segítünk. Adományok a 17.233 számu postatakarékpénztári csekkszámlára küldhetők be."

KOPROL KOPROL
csokoládés kakaóport 12 fillér

— (A MÁV és a délvidéki menetelőcsoki MÁV vasutasokhoz és Szent Jobb-ügy. államtitkárnak a délbácskai kiszállapotokról a kormányhoz benyujtott emlékirataikban a délvidéki menetelőcsoport szerepéről, a rendkívüli kalcsaág kivánságain vonatkozóg tési előterjesztéset szándékoznak benyujtani, hogy a MÁV alkalmazottai a Délvidéken élő menetelőcsoki tagjaiban bizalmukat és volik iránt megnyerő viselkedés érintkezznek. Az állomáskezesítik kiválasztásánál pedig a nyelvhatáson tekintettel lesznek arra, hogy alkalmazottak nagy része a nemzetiségi nyelvet beszélt, a lakosságtól saját nyelvén tud érintkezni.

Felhívás.
Megvettem Verébi Károly cipőszalonját Budapest, Tisz-István-utca 3. Felkérem a hiteleszőket, hogy követeléseiket három nap alatt jelentsék be.
ROKROS IMRE
Budapest, X., Vaspálya-u. 6, I. 21.

Aba Novák Vilmos freskójának részlete a székesfehérvári Szent István-mauzóleumban: Hódolat a Szent Jobb előtt

SZÍNHÁZ • MŰVÉSZET

Mit mondott a könyvnap első tervezete *tizenhat évvel ezelőtt?*

»Egy jó magyar könyv többet ér ezer szónoklatnál« — mondotta SUPKA GÉZA

A könyvkiadók, könyvkereskedők és könyvárusok területén uralkodó *krízis ellen előkészít tizenhat évvel ezelőtt, a Könyvkiadók Országos Egyesülete tett bátoroszó lépéseket, amikor az egész országból Miskolcon megtartott nagygyűlésükön Supka Géza dr.* elsőrze alatt *ki nagypontosan, minden részletre kiterjedő tervezetet.* Az azóta eltelt tizenhat év egészen *új tárlatokat* adott ehhez a fontos nemzeti kérdéshez, éppen ezért összeveti, mint, az azóta eltelt *jó-, negyed-* vagy *egész eredménnyel megállapítódott* érdemes lesz betekinteni ebbe a különleges rendszerbe.

A könyv ingujjban...

— Igenis, szükségünk van az évi 265 nagyja közül egy olyan napra — mondotta hosszra bevezető után emlékezetes előadásában *Supka dr.* —, azzal-ym

Magyarországon, lehetőleg a legkisebb falvakban is, mindenkit villámcsapásként érjen a magyar könyv gondolata.

Ennek előkészítése tulajdonképpen szervező munka — a vezető bizottság vallja. A bizottság közös célja az, hogy az *ennek egyik napján, lehetőleg az iskolába bejelentett ünnélyt, az országy minden városában és falujában könyvnap rendezteszik, amely az írót és a közönséget közvetlen kontaktusba hozza egymással,*

a könyvirás és a könyvkiadás műfrvszete is kimerjen az utcára és pedig ingujjban, hősvetlen, bohémformában.

Legyen az a nap *a könyv ünnepe, nemzeti műveltségünk manifesztációja, évről-évre megismétlődő ünnepnap* s a könyvkereskedők az erre a napra kifejlődő *értékes versenyében tanuljanak rítmust, új stílusokat, új terjesztési lehetőségeket...*

A könyvnapot előkészítő *múzeférda exponátum kiterjesztésére Supka* Géza arra is, hogy

a közoktatásügyi miniszter rendeletére minden iskolában szenteljenek egy órát a magyar könyv propagandájának.

A könyvnap szolgáltasson alkalmat arra is, hogy az *iskolákban felfedezőik a jutalomkönyvek régi, szép szokását* s majd a *finomcíllás* kérdésekre ráfekve, hangoztatva azt is, hogy

nem szabad a közönség áldozatkészségét múlttó ellenszolgáltatás nélkli felhasználni.

Akkor *még hat olyan fontos tervet* nemtem meg, amely a *közönség kontolyabb megterheltetése nélkül* teremthette meg a *szükséges propagandaiapot.* Ajánlotta, hogy

a könyvnapon a diákok bemozaz ország minden szinházban rendezen előadást tisztán magyar irók művéből a 9-évnaszkban egy-egy neves szerzőt, vagy krilikus tartson rövid leszédet a közönséghez.

A szerzők monojatnak le elnek az estlépnek a jogdíjjáról a könyvnap javára, ugyanezen a helyen kiszállítva, *eggerülteknek is magyar irók művei adják elő.*

a könyvnapon a diákok bemokat tartanak az utcán, amelyek a bon tulajdonosai fülnjogosítanák arra, hogy az ország hármely könyvkereskedőjénél a könyvnapon kiadott könyvet az ország bármely könyvkereskedőjénél, vagy a könyvnap szervezőjénél megszerezhessék.

Szerencsére ötletek tartotta volna *a könyvnap szervezőbizottsága által kiadott emlékkönyvet* az ország *legjobb írói és szerzői* szerkesztőkhöz, valamint a *főiskolákon és vidéken a könyvtájékoz rendezett szerencsejátékokat és irodalmi kiállításokat* irók autogrammjaiból, karikatúrákból, *ereiett kézirataikból.*

Ezekből a *szerencsés tervekből* az elmúlt *tizenhat év alatt kevés valósult meg* s a nagygyűlésen fölvetett kérdések **kháll.**

a könyvnapot megelőző kiraknlverseynek meg kell az ország bármely könyvkereskedőjénél az annyira kívánatos könyvkultúrális kiállításokat is halogatták

és a könyvcsoportok sem rendeztek a könyvnapon kiállítási antikvar és modern könyvből, metszetekből, irójaratokból „gönkbálokból eredett kézirataikat s irói emléktárgyakat.

„Egy jó magyar könyv többet ér ezer szónoklatnál" és millió jelenynél"

— mondotta. Erdemes volna tehát elgondolnunk a *könyvnap* ma is *szóló eléd tervezett* fölött, hogy végül mát *csoknapon megtervezett emlékedjék a könyvnekhm minden formája és minden nap a magyar könyv napja legyen* — mint azt *Supka* Géza az emlékezetes miskolci *nagygyűlésen* hangoztatta a nagyobb, a romantikus szép lelkének pedig *Ngiró.* Meg olyan fenegyerek is akadt, aki azt állította, hogy *Ngiró Tamási epigonja.* Az ilyen komolytalan összehasonlító értékelgetseknek semmi értelme sincs, mert *mind a kettő nagy iró.*

Ngiró József most megjelent kötetében *hazonegy remek novellát* ujyit az olvasóinak. Akik ismerik a *Jézustarogó embert, a Hunnok Lángja, a Kopjafák* és a többi *Ngiró-könyv* hatalmas szépségeit, azok ismét nagy élvezettel olvashatják a *Pásztor Lajik,* az üreg *Mónár Gergő,* és a többi szegényember történetét. Minden egyes elbeszélésben az ember és lélekismeret *egy-egy remekletének onggunk lotmui,* minden lapon elkápráztat bennünket *Ngiró elbeszélőkészége és nyelvezetének pompája*

Passuth László: A BIBORBANSZÜLETETT

A *Darvas és az Endrődiné* hatalroja *Kosmenosz Mánuel* titokzatos birodalmát s *Bizánczot* ezt a csodálatos világát igazán csak az *Passuth* Lászlónak sikerek méretheteni *tárgyi tudása* van erről az oly neheszen áttekinthető korról. *Passuth* László elképesztő gardalagsággal rendelkezik is ezzel a komoly bozzáértéssel, a igazán "megszégyenítő pontosszggel és korrektszggel *lírt* utána az adatszerűségeknek. Történelmi látomásai nem közhelyszerű és kontencionális történelmi tablókat vázolnak fel, hanem *csupa élettel figura agrik el kezo oldl,* vérbuli birázsi figurák s a regény sürü atmosztérájában tökéleles élethűszggel mozog a *„Szent Patator 20.000 szmnlyje* és az akkor *legkétoldlbb hadszerep!* A mi olyan sultyos — tudományos, korismerőtől, appanátus tekintetében éppen ugy, mint mellrealló légkörét nézve —, hogy az csakis az isenadta művész teremtőerejének köszönhető. Az ellendőrizhető történelmi adatokon mellett az isenadta művésze itt az évi A császár leikiállapotát éppen olyan különleges, önálló jellemzőmódul fogta meg, mint ahogyan a vetélytárs *Andronikosz* vagy *Theodora* s brilliáns életrajzot kapnak olyan *ál-filmszerűek,* de *szinte kölönbözőnemű ember és ember közöt,* minthu file érzékeny hallódiegzete a *fő nőszerű* is megérezni.

A loonykor Európájának rajza, a *társadalmi és lelki összefüggések ok- és okozati fejlődése az esemény*ek *izjletelt* is bemutatja, semmi sem történik oktalanul, az események elágazódásai, a műalkotás szerkezeti egységére vannak, beforgalma: ezért tud írni Passuth László, mert írni tudni annyi, mint komponálni.

Befejeződött az uj magyar zenemüvek hete

A millió és hétszázhetvenkilencvenkettőszázban és az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács előkészítésében sorra került az magyar zenemüvek harmadik szerzőtársaid, a befejező hangversenyről azól jelen beszámolnk.

A hangversenyen Bántó Gyula zenéjétegszerű, kötötteles szonatinája nezete be. Formaing kapcsolódó, zenei fejtésmagosban dúlkonyhéd és sokfélegy népszerűbb hipélkáró mű, mely erős szinpadi szerepet fogalmazatja a hegedűt és a zongorát. Kemenyy Jenő szlopszonátája más jugoszlávbőkszer szerszámtérnéd fogott Dohnányzeneinszerűnek. Ábrahám Tibi Dómos szerzőtársaid szerzőtársa kamarabarítetszett munkája.

A bécsi elem, a bécsikus és a szerzőtársaid iránti élénk szeretetben ebben a zárnabb ellaghan nem fut kronnyre. Ottó Ferenc *tréfja a talbó vénlin szerzőtársaid szerzőtársa.* A *szépen szórakoztató modernszólamok* mellegyszerű hangszerelésen nagy szerepet kérdezni: *úgy szól a szerző, hogy a művészetben a realitás érdemi szerzőtársaid. Tiszadar szélesze, mérésszerű zongoramagyar nagy tételben a szinu hírszughárnaszólamot szaszrlo meg a hallgatót. A hangversenyen elhangzott munkák Ádámszáz tolmácsolása a Vígszínházszínpége, Bécsiszerzőtársaid Nagy Béla, Molnár Anna, Hortay Ferenc, Tóthné Vitnay és Fischbacher Hugó szinészszerzőtársaid munkájának eredménye.*

Cséry Dezső: *Vér nemzetség* Griff-kiadás

Alig pár héttel ezelőtt számoltunk be Cséry Dezső „Itt a föld!" cimü regényéről, a „Vér nemzetség"-trilógia első kötetéről. A legutóbbi két kötet „Vér nemzetség" cimmel most jelent meg a könyvnapokra. A szenvedélyekkel szinte robbanásig tele „Itt a föld!" után az emberi nem is vér tőbbet. Es lme, a Vér nemzetség több, szebb és hatalmasabb! Meg inkább élszerű, a magyar föld szagát, meg jobban kiöntöborodmia az emberi lélekmyszerek a szenvedélyek a villámrohban tömbonak. A Vér nemzetség első része a mezőgazdasági dekonjunktúra idején játszódik le, akkor, amikor a legnagyobb nyomorúság tépdesi a föld népét. A regény tele van hatalmasabbnál hatalmasabb képekkel és jelenetekkel. A föld és a szegénység mellett a szerelem játszik legfőbb szerepet. *Vér* Balázs unokája elveszi a grófkisasszonyt, — képzelhetjük, milyen bonyodalmak, zajlanak e szerelem körül. A regény második része, vagyis a trilógia befejező kötetének eseményei bekeszlnak a háboru, a második világháborúba. Cséry Dezső ezzel a regényével egy csapásra a fiatal irógárda élvonalba jutott.

Nyiró József: *Az elszántak*

Az utóbbi években az erdélyi irodalommal kapcsolatban sokszor felmerült a kérdés: *Tamási vagy Nyiró?* A komolykodóknak *Tamási* ilyen, megszünnek az elvasónak is fenti iró által is emlitett bizonytalanságu és a könyv elolvasása után nem sajnálná szemén kivül sing a pénzét is... Ha valjon lehetséges-e tárgyilagos kritikát kapni manapság, amikor annyi a szempont és annyi a marakodás irodalmi ügyekben? Jálics lenne-ki, ha megirnák, ad-e valamelyik folyóirat komoly könyvkritikát?

Üdvözlettel
S. V.-né.

Jobb könyvnapi termést!

Igen tisztelt szerkesztőség!

Milyen nagyon igaza van *Szabó Zoltánnak,* a *Tordi befszet és a Szerelmes fülkére!* Igaznak, a könyvnap lehanyó jelenségeiről szóló cikkében! A jövőre nézve azt ajánlanám a könyvnapok rendezőbizottságának, vegyék most elő a könyvnapi gondolat sajnálatos *Supka* Géziné szemszögén kívülállóit, amelyet a *Lajos szerzőnek* és más irodalmi folyóiratnak is sokszor ismertetett. Az egész kiadóiság helytelen volt: sürgősen vissza kellene térülnia az eredeti, annak eljnoodásához, mert különben a magyar könyvnapok útja valóban csalódásba visz.

Tisztelettel jó hívő
V. I.

Családi házak felavatása

A *Magyar Tőrzsvéi Irodo* jelenti: Vitéz *Bonczos* Miklós belügyi államtitkár, az Országos Szociális Felügyelőség ügyvezető elnöke fiz családi házavatott fel és bolett át sokgyermekes szülőknek a felebmagyel Szegényes körségben.

Az avató ünnepségen megjelent Mónay István székesfehérvári püspök is.

Az államtitkár beszédében hangsúlyozta, hogy ezket a házavátokat tárkánnyiságtol a kormányzatunk kell szakítónie. A kormányunk ellenőrinie és szemmel kell tartania azt, hogy a közpiöti szövetkezetek helyeen és jól szárkodnak-e a rájuk bízott jelenlés köpönnrékel. A magyarság szaporodásán és szociálisan szerencsésnek érteke, hogy a Nép- és Családvédelmi Alap betölthe mat a lelmerhetetlen jótanítóság szociális hivatását, amit a törvényhozás rábízott s melyet a nemzet jövője megköveel. A szociálpolitikusok is tudják, hogy a körjóléti szövetkezetek a háborus anyagszaláthoiási és szállítási nehézségek ellenére is a nehézségeket leküzdve, dicséretesen ügyekezek megfelelni nehéz feladatoknak.

Csongrádi Ferenc szociális felügyelő, egyetemi magántanár, az Országos Szociális Felügyelőség nevében a kisbérmegyei Aba Kincsjeben szándo Ta családi házat adott át a kánsig tíz ingyérmesebb sokgyermekes családjának.

Varga József miniszter felavatta

A KÖNYVNAPOK statisztikája elkészült. A Magyar Kultúrszemle kérte a statisztikát a könyvnapszervezőktől, akik a könyvnapi könyvek rangsorát: 7. Zilahy Lajos: Csiszlos élet. 2. Gulácsy Irén: Pez sokta 3. Mécs László: Összes versei. 4. Vörösmarty Mihály: Összes költő művei. 5. Herczeg Ferenc: Vége regénye. 6. Márics Zsigmond: Rózsa Sándor a hadi uporejte. 7. Szabó Dezső: Az egész tárlaháttr. 8. Márai Sándor: Mágia. 9. Lesiján Sándor: Kiszájtja, magukatga... 10. Arany János: Ennyer kőltemdnyei. A könyvkereskedők kiszálltak az adatokat arról, hogy ügyletükben vagy adtrulnál melyik könyv mennyi a legjobban.

SZÉP hajtatti eksmerést kapott egy budó fiatal magyar fajzolő, Szalay Lajos. A Gebrauchsgraphik cimü pénzes folyóiratt folyóirat kiemelésben ismerteti munkásságát. Egész sereg rajzát közli a olopos tanulmányban

Ezt irja az Olvasó

Könyvkritikát kérünk!

Mátyes tisztelt szerkesztőség!

Miután mint előszerájtuk, tudom, hogy az olvasó véleményét figyelembe veszik, szeretnék megjegyzni fiázi Szabó Zoltán „A Könyvnap problémái" cimü cikkéhez. Mint akik az irodalom érdekeit, rendszerezőn vázolak és olvasok magyar és idegenszerű könyveket is, talán nem lesz feltétlen, ha megmondom, *mennyire bántóan ütik a rendszerezőn résztvő olvasóinak a megbízhatói könyvcikkei!* Ha volna

Jobb könyvnapi termést!

Igen tisztelt szerkesztőség!

Milyen nagyon igaza van *Szabó Zoltánnak,* a *Tordi befszet és a Szerelmes fülkére!* Igaznak, a könyvnap lehanyó jelenségeiről szóló cikkéhen! A jövőre nézve azt ajánlanám a könyvnapok rendezőbizottságának, vegyék most elő a könyvnapi gondolat sajnálatos *Supka* Géziné szemszögén kívülállóit, amelyet a *Lajos szerzőnek* és más irodalmi folyóiratnak is sokszor ismertetett. Az egész kiadóiság helytelen volt: sürgősen vissza kellene térülnia az eredeti, annak elgondolásához, mert különben a magyar könyvnapok útja valóban csalódásba visz.

Tisztelettel jó hívő
V. I.

PÁRISI KALITKA
SZIGETI GRILL Telefon 118-809
UJ REVÜ!
Friss, hideg vacsora!

MOZIK MUSORA:
Rövidítések magyarázata: Sz = szombat, V = vasárnap, C = csütörtök.
ATRIUM (I., Margit-körút 56. T. 15-59-34. 15-49-34): Szerencsés flitt (Tolnay, Szörényi, Latabár). Hirdető. (Ny4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap de délelőtt 9ó8-kor is.) — BARLANG (VII., Kálvin-körút 3. T. 425-720): 5-ig helyen programváltozás. Csalódott nőgyszer (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. 10-ig). Hirdető. (Ny4. 9ó. 9ó8. 9ó8 az utolsó szombaton nincs nappali kezdés. — BELVÁROSI HIRADÓ FILMSZINHÁZ (Petőfi Sándor-u. 6. T. 192-240): Okos mérnök (Schlettow, Ellmenreich, Magnete, Magyar, Uta és Lore híradók. (Ny4 9ó4 szombat, vasárnap délelőtt 10-kor is.) — BETHLEN (VIII., Szentkirályi-u. 30. T. 142-820): Fekete mulatók. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — CAPITOL (Rákóczi-út 23. T. 134-202): Kisedik hétre prolongálva! Szép rabja. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. C. és 11-kor is.) — CORVIN (VIII., Corvin-köz 1. T. 138-264): Szerelmes flitt (Tolnay, Szörényi). Szerencsés flitt. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. C. és 11-kor is.) — DUNA (V., Hollókő-u. 3. T. 171-065): Első szép nap. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. C. és 11-kor is.) — FORUM (IV., Kossuth Lajos-u. 33. T. 181-207): Alta Tea. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. C. és 11-kor is.) — HIRADÓ FILMSZINHÁZ (Erzsébet-körút 43. T. 222-080): II. perc a rekord ellen. (A mai hetiújsága és egyéb érdekességek.) Uta Magyar, Uta és Lore híradó. (Fogyasztóhegy szerint szombaton 8-ig is.) — KASZINÓ (IV., Váci-u 9. T. 181-928. 305-102): Szerencsés flutás (Tolnay, Szörényi). (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — KINO (VII., Erzsébet-körút 40. T. 222-660): Szép szerelmem! Hetes, szerelmes, Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — OKNA (Erzsébet-körút 43. T. 222-080): Szerencsés szerelem. Szerencsés szerelem. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — OTTHON (Rákóczi-út 2. Szerencsés szerelem. T. 138-447): Sofa estje. Hír. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. 9ó2 órakor is.) — PEST (Erzsébet-körút 43. Pista bácsinak ne szólj! T. 222-080): Pista bácsinak ne szólj! Hírek. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — RÁKÓCZI (VII., Rákóczi-út 21. T. 138-326): Sofa estje. Hírek. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — RÁDIÓ (Szabadság-tér 17. T. 181-960): Szerelmes gitárral. Szerelmi lár (Dupka, Csortos, Tímár). Turka Imre. Magyar Hírek. Hirdető. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — SZIVÁRVÁNY (VII., István-út 38. T. 226-070): Ellopott titok. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — SZITYA (V., Váci-u. radiatorút 36. T. 114-420): Egy szokszor, egy szörnyű. Hírek. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — TOLDI (VII., Erzsébet-körút 43. T. 222-080): Ellopott titok. Hírek. (Ny4. 9ó4. 9ó6. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.) — URANIA (VIII., Rákóczi-út 21. T. 146-003): Szomszédszivet. Hírek. (Ny4. 9ó4. 9ó6. 9ó8. szombat, vasárnap 11 és 9ó8-kor is.)

Borárosféri kávéház
IX. FERENC-KÖRUT 1. T. 143-404
ÁTALAKÍTVA! UJ VEZETÉS!
Minden este
Körmendy Vali énekel
Egri Jancsi hegedű
A zongorán: Dobol
Szél Laci Gyenes Jancsi

UNIO kávéház — étterem
SÖRÖZŐ
V., Veacsi u. 4. T. 118-208
A Parlament és a Tudós könyvtárral szemben szórakoztatóhely. Kiváló konyha. Klasszi Pincegondnoky fajborai.
Szombathelyi Kanyási Jenő cégnyersanyaghoz

Köszönjük a Honvédő Szövetkezet szerepvásárlóinak a forgalom. 139-ig 42.— Bu- 12-ig 28.— sb fel- 7-ig 67.— sb fel- 6-ig 230.— sb 5-ig 150.— sb

Szezonjegyek
Hétfőszerda szerdán szerepvány és a Rózsa-ivaldi csökken.

Kötöttek	Zártak
222—318	330—
48	48—
91	91—
61	61—
138	138—
—	40—
53	53—
112	112—
1200	1200—
—	210—
—	70—
—	25—
—	459 a
—	240—
—	48 a
800—790	790—
—	63—
48—47.5	47.5
—	11 a
—	13 a
—	10—
170—169	160—
51—51.5	51—
—	155—
175—173.5	174—
—	50—
44	44—
86	86—
—	41 a
160	160—
175—173.5	174.5
—	28—
80	80—
59.5—61	60.5
65	65—
129	129—
195	195—
—	56—

Árfolyamok
Zárlatok

489.—	494.490.—
123.—	121.—
7%	101%; Dolt
60.—; Nápoz.	forint
vaszerkölcsönök	80.5
telbank 7% az. sl.	
A. forint el.	128.8;
doll. el.	130.—
126.—	124 a

Magyarországi
POLO-BÁR
SZÓNYI UTCA POLO JÁZZ
BERKES BELA
Telefon 112-946.

Este 7 órától
nyitva a
KÉK DUNA
Asztalrendelés:
12-13-15

Két könyvnapi érték!

Sebestyén Károly
SHAKESPEARE ÉLETE, KORA ÉS MŰVEI
MÁSODIK KIADÁS.
SHAKESPEARE műveinek bőséges tartalmi ismertetőeivel és esztétikai méltatásával.
Egyszerűen kötetben Könyvnapi ára 4.80

Raffy Ádám
Amáglya
GIORDANO BURNO-nak, a szabadgondolkodás vértanujának élettregénye.
HARMADIK KIADÁS.
Egyszerűen kötetben Könyvnapi ára 4.80

Kaphatók Az Est könyvosztályában, Budapest, Erzsébet körút 18-20 és minden könyykereskedésben

Zsoltár

a Könyvek Napjára, a. D. MCMXLII.

22/V/42

Adjatok könyvet, amelyben betű lázad
a mákony, gyengeség, a gyáva alázat,
az ábrend vétlg a erő tánczel ellen —
adjatok könyvet, hogy végre helyjen
kincsünk végett, kinzattunk szigeredjt
az égi igéret — nagy, erős igazság
Es napfény arak, kár ma még csak könny vet

ezért, másért, mindnyájunkért, adjatok hát könyvet.

Adjatok könyvet, mely kameri a fegyvert,
mit a betű olma, mint soha meg nem vert
hodszerg, úgy forgati könyvet, melyben ügyen
a hősnek pléhy, a tudósnak szemérem,
a gyengének balzsam s az álmodozónak
hajtat, amelyben megszendíli a bolnap
s az elme kapuján lelkendezve dörget

ezért, másért, mindnyájunkért, adjatok hát könyvet.

Adjanok könyvet, mert a betű pajes is,
élnre is, csapda is, musika is, rajz is,
hallgatódzónak titok, semmitmondó
locsogás csak, mese, szapora holmd szó —
ám annak, kinek szül, álhatóra is pelacsoz,
kj varázsütésre gyönyörű lesz, kincs lesz,
hamuból feltámadt, et arsa illne illhhet

ezért, másért, mindnyájunkért, adjatok hát könyvet.

Adjatok könyvet a nyárról és tavaszról
— ne a elmaskódról, gyászról vagy pannszról —
reménytől, amelyet hűlés helátás plántál,
hogy a réten, hol a gonosz Sámán kántál
feledés burjánja nőjje kusul-illat,
tepje új kikelet szerbszínű virágzat,
mit az Ember Fia kanesója öntöget —

ezért, másért, mindnyájunkért, adjatok hát könyvet!...

AZ ISMERETLEN OLVASÓ

56 Kriegserklärungen!
Ein „Kalender", an dem man das Hinübergreifen des Weltbrandes ablesen kann. Obgleich Deutschland noch keine drei Verbündeten finden; 28 Feindstaaten. Im eifrigsten Kriegsgeschrei waren mit Deutschland zu Gunsten, mit Österreich-Ungarn 18, mit der Türkei 7, mit Bulgarien 6.

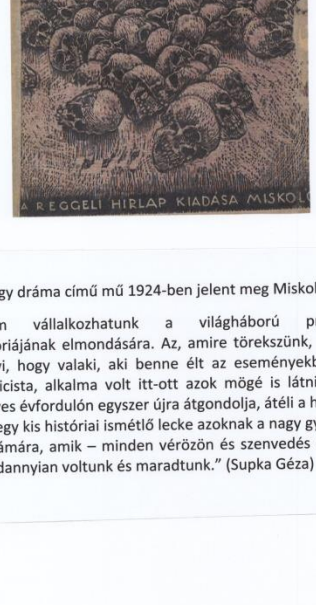

A nagy dráma című mű 1924-ben jelent meg Miskolcon.

"Nem vállalkozhatunk a világháború pragmatikus históriájának elmondására. Az, amire törekszünk, mindössze annyi, hogy valaki, aki benne élt az eseményekben s mint publicista, alkalma volt itt-ott azok mögé is látnia, most, a tízéves évfordulón egyszer újra átgondolja, átéli a háborút.
[...] egy kis történet ismétlő lecke azoknak a nagy gyerekeknek a számára, amik – minden vérözön és szenvedés dacára is – mindannyian voltunk és maradtunk." (Supka Géza)

197.

Kérjük róla: Ui. Nemzeti Könyvtár szakos nap. 1988 december 7.

(480 (Utánnyomás tilos)

A nagy dráma

Irta: Supka Géza dr.

A hadsereg felbomlasztásának vádja

Az egyik legsúlyosabb vád, amellyel az október 1 Károlyi-kormányzatot illetni szokták: a hadsereg felbomlasztásának vádja, ami alatt — így mondják — nem tudtuk Magyarországot déli határait Franchet d'Esperey hadseregével szemben megvédeni.

Előtte vizsgálódásainkban már kimutattuk — arra való tekintet nélkül, vajjon tényleg történt-e „frontfelbomlasztás" vagy nem — hogy Magyarország hátarasnak katonai megvédése ez 1918 októbervégi hadihelyzetben teljesen kizárt dolog volt: nem volt ahhoz sem elegendő embereink, sem elegendő fegyvereink, sem elegendő vonatunk és szemünk.

Ez a katonai „lehetetlenülés", amelynek bűne szerint hárul vissza, akik idáig engedték jutni a dolgokat — tehát a háború vezetőit, katonai és politikai vezetőire — annyban meg nem menthatjuk a Károlyi-rendszert mégy a szorosan vett vád alól, amelynek erőkölcsi felelősségét mégis viselnik kellene. Ezért tehát a fegyverszünet kutatásunk, amely nem a mindenkori pártharcmi célok intenciói szerint keresi a tényeket, szemelen kell néznünk a vádat — meg kell vizsgálni: történhetett-e, történt-e frontfelbomlasztás és ha igen: ki kivette el, ki a bűnös bensőe, akár tudatosan, akár szándék nélkül esetleges-ségek úgy?

A vád konkretizálása

A vádunk — eltekintve az 1919 őszével újra feltámadt munkapárti sajtó komolytalan vádaskodásától, amely minden megalapozottság nélkül a magyar újra feltámasztása érdekében, hetet-havat összeverdesett az októberi rendszer ellen — hivom komolyabban vesendő forrásra van:

a) az egykori a budapest-VI. kerületi dohánygyárunda tűzoltójelmosónak, az osztrák-magyar hadsereg hét napon át volt végleges utolsó főparancsnokának, Hermann von Kövess bárónak 1920-ban kelt kijelentése:

— Így zobbalanítta szét a Károlyi-féle proklamáció a csapatokat. A hatása villámszerűen ütött be.

b) Ambrózy Gyula grófnak a kijelentése a háború lezajlása után:

A magyar kormány elkövette azt az ötletet, hogy a magyar csapatokkal leraksatta a fegyvert. A legbrzsoszló tűzadások és a legrettenetesebb szétszórt kaptá a hadsereg a hátába a hegyvesmódóbol.

c) a Jósef főherceg csapatparancsnok tartozó II. hadsereg vezérkari főnökének jelentése, ugyanezek jóval a háború befejezése után:

A (császári) manifesztum kihirdetése adta az alkalmat, hogy most már a nemzetiségek az ősrendszerhez jogukra való hivatkozással, erőszak hozzáülésének követelték. Döntőek voltak főként Károlyi Mihály gróf beszédei, amelyek október második felében jutottak a csapatok tudomására.

Az utólagos próféták

Mind a három kijelentésben az a közös vonás, hogy jóval a háború lezajlása, sőt a Károlyi-rendszer bukása után keletkeznek a így megjelenésüket mugukon viselik a profetia ez post gyanus-ja lényegét. A kő utólag szerve az a jelenség, hogy olyan egyének szájából származik, akik szemelyleg felelősek azokért a dolgokért, hogy a hadseregünk felbomlásszéleket mésra hárítják át; a hamaszik pedig, akire kisebbfokú felelősség esik, a háború elvesztéséért, kacyelem-kelleden, de bennyázva az igazságban hiven, a császári manifesztumra okolja elsősorban a front felbomlasztásért a csak azután Károlyi Mihály „beszédeit". Jellemző végül, hogy mindenik kijelentése Kövessa a Károlyi-féle proklamációra, amelyről nem tudjuk, mit akar velle mondani, az Andrássyé „a magyar kormány ötletére", amelyről nem tudjuk, mind magyar kormányt ért rajta — holott meg fogjuk látni, hogy ez a nagyon is kötöttelni gyanusítás sokkal inkább vonatkozik a Wekerle-Tisza-, mintsem a Károlyi-kormányra; s végül a vezérkari főnöke „a Károlyi gróf beszédeire".

Windisch-Graetz és Károlyi Imre gróf kölcsönvádja!

Mindezek kivül van még egy negyedik, ősapán itt-ott, magánbeszélgetésekben felukszó vád is, amely eppenegyszer arról akar tudni, hogy Károlyi Mihály gróf közvetlen „levél" propagandá utján kalóetta fel a frontokat, és a vád azonban inkább csupán a csomóytükben érdekelt és vádjaik ellenében kibbiszben megcáfolhatnunk hiszegvult Károlyi Imre gróf és Windischdesgraetz Lajos herceg „dossier"-jéből kerüli ki. Ennek a „vádnak" révid megcáfolására elegendő, ha megemlítjük, hogy vele csupán Ernst Horschelg grafagegi tábornok foglalkozik a vége utolsó háborús hétről szóló munkájában, ahol ezt mondja róla:

— Az olvasó csodálkozni fog rajta, hogy miért nem említem meg külön is azt, hogy gróf Károlyi Mihály október 28-ikán vagy 29-ikén a frontról hazaliveta a magyar csapatokat. Ez a beszélgetésben felhívás szomban soha sem jutott el a 36. hadosztparancsnoksághoz, a katonák beszélve ugyan egy „levélről", amelyet gróf Károlyi Tanács 31-ikén délben kénytelen volt a katonákhoz kiáltványt kibocsátani, amelyben elmondette, hogy azok tőrjenek vissza szobba és kaszárnyájkba, ahol október 29-ikéről October 30-ikára virradó éjszaka vallott és kijelentette, hogy „a Nemzeti Tanács ellensége az a katona, aki rabol, fosztogat, a közrendet zavarja és a mulhatatlanul szükséges fegyvelmet megszerzi." November elsején elrendeli a Nemzeti Tanácsot, hogy „ném a tiszti rendfokozati jelvényeket, sem a vitézségi kitüntetéseket nem szabad eltávolítani." Ugyanezen a napon „a katonai rend és fegyelem visszaállítása érdekében" a katonai rendőrség élére újra visszahelyezi Alaughy Béla hazaárulóvá és a bujdosott kirpatonaföldosig élére kineveti az erelycél ismert Fissel József szerelet, aki órák óvon kétszáztil vendégje volt a parancsnokságnak. A kormány udvariléget Lukachich altábornagyot akarta ezzel a filabertal megbinni, egy hanlini emberével (Kornstock Károllyal, a Nemzeti Tanács bazjánál fél a kerestette az altábornagyot, de azt hem sikerült megtalálni. November 3-ikán elv marvat ütötték a katonák gardaütlöbdáson és fosztogatásai, hogy a főkapitányságon „Állandó ésszenőtet" felett szervezni.

Ezzel a hangzatlanul magyarázandó meg Linder Béla hadügyminiszternek 1918 novembe 2-ikán délelőtt 11 órakor a parlament folyóiratéle előtt a katonákhoz mondott beszéde, amelynek jelentősé azóta annyiszor csavartak fölre. A beszéd értelmét még jobban megmagyarázzák Károlyi Mihálynak ugyanezen alkalommal mondott szavai:

— Katonák, hozzátok szólok. Kérlek titeket, gondoskodjatok a rend fenntartásáról, mert a forradalom eredményeit, ennek az országunk függetlenségét csak úgy biztosíthatjuk, ha rend van ebben az országban. Mi nem akarunk más vérét kérni, nem akarunk a fölfogatlókat ölni, csak a munka a fő és a bűn- és vagyonbiztonság.

„Nem akarok katonát látni"

Ugy nyert meg igazi értelmét Linder Béla beszéde, amelyben többek közöttt ezeket mondotta:

— „az uj Magyarországban is szükség van fegyelemre. Fegyelem kérek, következik, ezt minden eszközzel fönn is fogom tartani.

— Minket is nem vertek...

— Menjenek szerte-széjjel az országban és hirdessék ennek fényt, tiszta lelkiismeretet, hogy az emberiség ügye győzött, nem az Entente, hanem az emberiség! Soha többé katonát nem akarok látni! Fegyvert többé senkiszájon kivül nem viselünk, sem tiszteik, sem legénynek!

Majd elmondotta Linder az uj katonai eskü szövegét:

— Esküszünk, hogy Magyarországhoz hűek leszünk, teljes függetlenségét megvédjük, minden eszközzel az ország javát, szabadságát és hatáskörét szolgáljuk. Isten minket úgy segéljen!

A mondat a Himnusszal játszatta.

Nyilvanvaló, hogy Linder beszéde — annak egész tendenciája szerint — a folytos fokozódó katonai garázdálkodásnak megakadályozást célozta a arra irányult, hogy a egész országban és a fővárosban is szerte lenengő, vesszedelmes fegyveres támadásokat leszerelhessenek és erre bírja, hogy mindegyik menjen haza a falujába és a lakásra a no vesszőpusztaa a körrendő. A fegyelem követelésével nem igen szokás dörnünk... Eltekintve mindettől pedig, 1918 november 2-ikán delben már nem igen volt mit lesszoalni. Elvégezték ezt már addig sokkal alkalmasabban más tényezők, ahogy gróf mindjárt egésznen autentikusan meg fogunk győződni.

Ez a nagy vádpontot: Károlyi gróf aktóber 28-iki beszédet, a Nemzeti Tanács October 26-iki fáltlvánzát, Linder november 2-iki hadparancsát és ugyanannap tartott beszédet kell tehát kiegészít tárgyává bennünk abbol a szemszögből, vajjon csak azok-e, vagy okozhatták-e a frontok felbomlását a ha nem, miféle más „hintérlemmelbek" tényezők szerepeznek az egyidejű s nem utólagos, továbbá a nem érdekelt forrásokban...

(Folytatjuk)

Pénz nem kell hozzá!
mert heti és havi
részletfizetésre
napi árakon vásárolhat minden mishoki lakos, tisztiruhát és munkás, velour- és raglánkabátot, női és férfiszövetet, zefirt, vásznat, siffont, fős ágygarnitúrát
Kornstein Elemér
Részletárúházában
Szécheny-utca 90., Weiss Ernő vaskereskedő udvarában (volt Emke-kávéház)

A bűnös sajtó!

A háború után divattá lett bizonyos körökben, a könyvtári hatalmak terülelén, a háború facsarodásait a sajtóra kattintva a felelősségre. Főként a tehetségtelen bodvszerek, torkához vasfonyvanyget soha nem ungyik politikusok kaptak fel ezt a tézsette jelszót, amely mögé pompásan elrejtették a magok tévedéseit és bűneik.

Szerencsére igen illetékes tanú élteit meg azt a legendát: Erich Ludendorff tábornok, a háború mindenkinek Dondriatene, aki emlékirataiban önkéntesen is elmondja magát:

— A legkelebb budvezérlési cenzurendszabályai — ügyszerint Ludendorff — nincsen kétjegyűek, azzal a hadvezetésnek felfutott.

Majd, hogy más alapszabálon elvégzése a sajtónak — igen, szándékosan — igazolódott, így folytatja:

— A sajtóügyelet végrehajtása nem a fő cenzori hivatal, hanem tisztán a katonai parancsnokok feladata volt. A cenzori hivatalnak csak az illett mödjában, hogy a hadügyminisztérium alatt szerepelt, a helyetten ügyparancsnokságokat követőenül figyelmeztesse, ha azt látte, hogy az egyik vagy másik lapcsik a megszabtnál ár a hadtudósítanak.

Amint ebből a hiteles vallomásból kitűnik, a lapokat nem volt módjukban bármilyen is a katonaság tervei és akarata ellenére a hábORÚ menetéről írjanak, hiszen még a cenzori hivatal se volt illetékes a sajtóügyekbe, hanem illetője a katonai parancsnokok irányítottik a sajtót. De Ludendorff azért még ezt is kevesebb.

— Politikai cenzura törvényesen nem létezett — folytatja önkeletőszerét —, és hibás és káros volt.

Tehát csak „törvényesen" nem létezett a politikai cenzura is. A valóságban bonyolódottan erre is épügy kiterjedő a katonai parancsnokságok hatáskörébe. Ha sokkal hibás volt a mi hábORÚ sajtópolitikánk — amiénkhez hasonyatan hibás volt, mert azt hitte, hogy a sajtó kis korbak számára épült —, akkor csakis és kizárólag a katonai vezetőnek a bűne. Amikthogy Németországban és Amerikában az ilyen eltérombe és könnyen megcáfolhatók rágalmak el a hallgatták nincs.

De nehogy valaki azt higyje, hogy ez a katonai sajtóhatóság csak a német birodalomra díszelt. Dehogy. Ludendorff, tehát bizonyára hiteles tanú éltija ezt is:

— Szövetségeseinknek sajtója szintén kemény nyelvben volt az ottani kormányok kezében. S sokszor nyomtat szigorú politikai cenzurát is gyakorolnak.

Már pedig Ludendorff csak tudja, hogy mi élt? Ha volt „bűnös sajtó", akkor számszerint bűnbeesnek azok a hatalmak, amelyek a sajtó ügy vezetik a most adott egyszerűen az akarják magukat venni a felelősség alól: tüzet kiabálnak azok, akiknek a kéz fg...

*

Ilyen a ehhez hasonló adatok tömegéből épült fel Supka Géza A nagy dráma c. könyve annak a végzetszerűnek a történetét, amelynek lehetőséget is ádcsonnal egyszerű mérésnyatum vagyunk, akik ezeket a tértörténet lökket végigélik.

A nagy dráma a Világ könyvosztályán 100.000 koronáért kapható.

*

Könyvajánlásunkban ezek:

Bánffy Béla: Itt dal van Endre szerzése (énekhangra, zongorakísérettel) 30.000.—
Hatzegy Lajos: Adj oláglos (Tatálkyola a nőnek) 15.000.—
Supka Géza: A nagy dráma (A világháború sötét titkai) 100.000.—
Beszterjeszky: Fehér éjszakák (Tréceinagi Kalifán fordítása) 24.500.—
De Lacretelle, Jacques: Silbermans (Hetvenes Kalifán fordítása) 25.000.—
Almanach Hachette (petite encyclopédie populaire de la vie pratique, 1923) 22.000.—

Régebbi szépirodalmi könyveink közül

	meg kaphatók:
Arcábusz: Szomorúfy	7000.—
Bubits: A gólyakalifa	28.000.—
„ Pókerczlik	18.500.—
„ Nyugtalanság szüggye	15.000.—
„ Levelek Irta Kassandrának	21.000.—
„ Recitáció	25.000.—
Balzac: De Langeais hercegnője	28.000.—
Gachet: Vanja bácsi	7000.—
Flaubert: Herodias	12.000.—
Balzac: Adj oláglos (Iaten Kőszerű)	
I. Tatálkoplo (szemet)	10.000.—
II. Tündér Jelenésel	15.000.—
Lutz: Krisztusom szszony	21.000.—
Kaffka: Czombs regény	7000.—

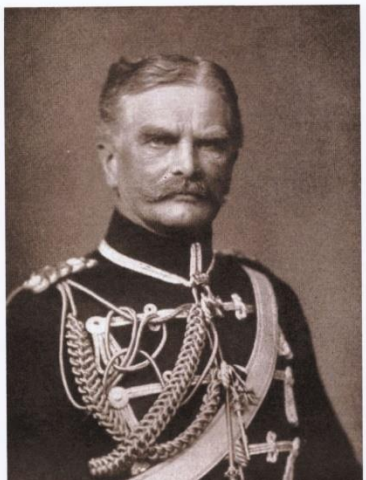

Ludwig Friedrich August von Mackensen (1849-1945)
Porosz királyi katonatiszt, majd német császári tábornagy,
sikeres első világháború hadvezér,
1918-tól a 10-es huszárok ezredparancsnoka.

Mackensen tábornagy a hős magyar huszárokról

Nagy ünnepléssel fogadta Székesfehérvár lakossága Mackensen vezértábornagyot

Székesfehérvárról jelentik: Székesfehérvár ugccálu a kora reggeli órák óta magyar és német kösöggli nyerci lengtek. Végig szerr az útvonalon, ahol *Mackensen* vezértábornagy bevonult, a középiskolák és az elemiskolák növendékei álltak sorfalat. *Mackensen* fogadtatására a pályaudvaron megjelentek *Bíckl József* altábornagy, a tiszttkar élén, *gróf Széchenyi Viktor* főispán, *Hoarcnek József* alispán, *Farkas Sándor* helyettes polgármester, *Jónás Béla* rendőrkapitány és a város sok előkelősége. A pályaudvart teljesen megtöltötte a többezerfővi közönség.

Pontban féttiennegy órakor futott be a pályaudvarra az *Árpád sinnatá*. A közönség harsány éljenzéssel fogadta. *Mackensen vezértábornagy a 10-es huszárok tábornoki díszegyenruháját viselte. A köröösnéy szánni nem akró lélkes éljenzése és tapsai közben ment végig a pályaudvaron. Széchenyi* főispán üdvözölte az érkező vendégeket, majd *Kozma* Miklós belügyminiszter és a főispán sorra bemutatták a megjelent előkelőségeket. *Weber* Gilbert ezredes Mackensen vezértábornagy felségének és *Mackensen* kíset felségének, *Farkas Sándor* helyettes polgármester pedig *Kozma* Miklós belügyminiszter felségének és *Hónna* Ilmát kultuszminiszter felségének gyönyörű virágcsokrot nyujtott át.

A vezértábornagy és kísérete a pályaudvar díszkapuján szállt le lassú menetben a beivárosi központjába, a 69-es szobrovtu hajtatott, amelyre Mackensen vezértábornagy kosorát helyezett. Innen a vármegyeházára a főispán inkáiára mentek, ahol villásreggeli volt.

Ünnepség a 10-es huszárok emlékművénél

A Mackensen vezértábornagy tiszteletére rendezett villásreggeli után félegy óra előtt néhány perccel kezdődött az ünnepség a vármegyeháza előtti téren levő 10-es huszár-emlékműnél. A teret zsúfolásig megtöltötte a közönség és körökörül fölsorakozott a székesfehérvári vegyesdandár lázti küldöttsége a katonai díszszázaddal, a volt 10-es huszárok küldöttsége, a volt-díszszázad, a volt 10-es huszárezred hat százada, százados és szakaszparancsnokaik vezetésével, a budapesti nemet kolónia küldöttsége, a vöröskereszt küldöttsége, a volt 17-es honvéd gyalogezred küldöttsége és a lövészegyesületek küldöttsége.

Midőn Mackensen vezértábornagy kísérőivel kilépett a vármegyeháza kapuján, az egybegyűltek lelkes éljenzéssel fogadták. Az 1. honvéd gyalogezred zenekara a német himnusszt és a Horst Wessel-dalt játszotta. Mackensen vezértábornagy Kozma belügyminiszternek, Toepke Erich nyugalmazott ezredesnek, az ezred volt utolsó parancsnokának, Széchenyi Viktor főispánnak és Fischer ezredes német katonai attasénak kíséretében elépett a díszszázad, a tiszti küldöttség és a volt Mackensen-huszárok elől.

Toepke nyugalmazott ezredes nevén nyövén üdvözölte Mackensen vezértábornagy-t. Hangoztatta, hogy a formalag már nem kötező, de szellemében örökké élő 10-es Mackensen-huszárok négy várnegyéből a négy városból gyűlt össze most Székesfehérvárra, hogy üdvözöljék erredtujjdonosukat, az első 10-es huszárt, majd megemlékezve fordítva a szót, méltatta a nap jelentőségét, kiemelve, hogy midőn Mackensen vezértábornagy utóljára járt magyar földen, az néhánalom évte egy olyan kormány részéről, amely sohasem képviselte a magyar nemzetet. Ezért maga Mackensen vezértábornagy is meg volt győződve és erről tanúskodik mai jelenlete.

— *A mi volt ezredtulajdonosunk* — mondotta — *mintaképe a férfiosságnak és a honszeretetnek.*

Végül kifejtette, tartsa meg egészségben Mackensen tábornagyot a nagy német nemzet, családja és a mi örökünkre!

Toepke Erich beszéde után a jelenlevők háromszoros éljent kiáltottak Mackensenre.

Mackensen tábornagy beszéde a magyar huszárok hűségességéről

Ezután *Mackensen* vezértábornagy lépett az emelvényre *és Toepke* ezredes üdvözlésére válaszolva a következőket mondotta:

— Köszönöm ünnek, ezredes úr, azt a barátságos és szívhez szóló üdvözletet, amelyet nem csupán szeretett magyar huszárezredem ingjai nevében hanem e régi helyőrségi város egész lakossága nevében is hozzám intézett. Köszönöm ünnek, hogy díszorban az ezred élesett hősének emlékművére vezetett engem. *Mint a régi porosz hadsereg legidősebb tényleges tisztje, ugyszer emlékszik hordozott tábornagyi bottomat, amelyet kirúgtam és cárszárom kezéből hoztam, felemelem a tűnhödött csapatok — és különösen a magyar huszárok — előtt szépségnek tiszteletére és lehajtom az el-ért hősök tiszteletére, akikre hódolattal hálával és bajtársi érzülettel gondolok.*

A vezértábornagy e szavakkal lebocsátotta tábornagyi botját, majd így folytatta beszédét:

— *Es most, régi huszárjaim, engedjétek meg, hogy leteggem e koszorút és ezzel kifejezésre juttassam személyes hálámat és ennek az egész hadseregnek a háláját, amelyet képviselek.*

A vezértábornagy ezután megkoszorúzta az emlékművet, miközben az 1. magyar honvédezredkar a magyar himnuszt játszotta. A vezértábornagy így fejezte be beszédét:

— *Hódolatotok, hálátok és bajtársi érzéstek hajtok meg a hősök előtt, akiknek emlékére ezt a szobrot emeltétek.* Csendes hálaimát szívemben és kérem a Jóistenváltó hősök és szenteljenek e hősöknek egy percnyi csöndet áhítatok jelül.

Egy percre mindenki, aki jelen volt, áhítatos csöndbe merült. Amikor a vezértábornagy elhagyta a teret, az egybegyűlt tömeg lélekes éljenzésbe tört ki.

Ezután az emlékmű megkoszorúzására került sor. A m. kir. honvédség nevében *Bíckl József* altábornagy, a székesfehérvári vegyesdandár parancsnoka, a Mackensen-huszárok nevében *Toepke* ezredes, az ezred utolsó parancsnoka. *Fejér* vármegye nevében *Hoarnek* József alispán, Székesfehérvár város nevében *Farkas* Sándor polgármesterhelyettes. Somogy vármegye nevében *Kaposvárig* György polgármester, Tolna vármegye nevében *Kneffig* Ödön vármegyei bizottsági tag koszorút koszorút az emlékműre, amelyet még a Frontharcos Szövetség, a vitézek és különböző testületek kiküldöttei is megkoszorúztak.

Végül *Kozma* Miklós belügyminiszter, az ezred utolsó segédtisztje lépett az emelvényre és magyarul tolmácsolta azokat a szavakat, amelyeket Mackensen vezértábornagy az egybegyűltekhez intézett.

Az ünnepség végeztével a kivonult díszszázad, a volt Mackensen-huszárok és a frontharcosok *elvonultak Mackensen vezértábornagy előtt.*

A vezértábornagy ezután visszatért a vármegyeházára, majd egy óra után részt vett a Magyar Király Szálloban tiszteletére rendezett ebéden.

Az ebéd folyamán elsőnek gróf *Széchenyi* Viktor főispán köszöntötte fel Mackensen vezértábornagyot, akit a jelenlevők lelkes ünneplésben részesítettek.

Kozma Miklós belügyminiszter beszéde

Ezután *Kozma* Miklós belügyminiszter köszöntötte a vezértábornagyot.

— Most van hatodszor szerencsém annak, hogy Mackensen tábornagy mellett, magyar és osztrák válogatott csapatai a gorlicei és tarnavetére az ellenséget — mondotta *Kozma* Miklós — és a visszavert ellenséget diadalmasan üldöztek. A mi ezredünk részesült abban a szerencsében, hogy ennek a győzelemnek oszt lehetett volna, de mégis van annak stratégiai alapját a limanovai győzelem alkotta és a limanovai győzelemben az a bonsolhadosztály, amelyhez tartoztam, harcon huszárezredével döntő szerepet játszott.

— *Mackensen* vezértábornagy, a sok és sokul le nem győzött hadvezér, a háború ötös 20 évvel most itt van közöttünk, hogy meglátogassa a volt 10. huszárezredet, amelynek tulajdonosnál L. Ferenc József nevezte ki a gorlicei győzelem után.

— Húsz év múlt el a háborúnak a nagy győzelme óta. Háború — olyan szó ez, amelyet sokszor kimondanak és fájdalmas hangoztatnak, amióta a világ fennáll. De ennek a szónak a jelentőségét csak sejthetjük, mert senki sem tudja igazi értelmét meghatározni. Mi a háborút nem tudjuk értékelni, mert túlságosan nagy és emberfeletti dolog. A háborúban elvájik az ember étetke. Később történetudósok meg fogják állapítani, mind teljesítmenyt vágytek az egyes nemzetek ebben a háborúban amely minden más háborunál hatalmasabb volt.

— Ámde nincs minden esetben később évszázadok történetudósaira szükség. Ennek a világháborúnak egyszlamp egészen nagy és tiszta értékéről már elhangzott az ítélet. *Ezek körö e jérfiak kösz, akik a történelem fájlt állunak és akiket mely életükben történelmi alakoknak mondanak, mégpedig nemcsak saját nemzetük és szögletükre, hanem az egész világ, az ellenségeket is beleértve, tartozik Mackensen vezértábornagy* — (Viharos tetszés és taps.) Soha le nem győzött hadvezér ő, mintaképe a lovagiasságnak, mintaképe a bátorságnak, a hősiségnek, az igaz embernek, ki mindenkét a tulajdonságokat megtestesíti személyében.

— A népek nem sokat törődnek a dolgok lojikájával, de vannak nagyon mélyen gyökerező érzések és azt mondhatnám, vannak az érzések sohasem csalódnak! Ez a magyarázata annak, hogy Mackensen vezértábornagy alakját minden országban egyenlően értékelik, ahol valaha is megfordult, nemcsak saját házájában és nemcsak Magyarországon, amelyet nem egyszer fiszíltott meg ellenségül és ahol nagyrabecsülik és tisztelik, hanem mindenütt a világon. Most szerencsénk van a vezértábornagy urat körünkben üdvözölhetni. Most eljött hozzánk fiának, a budapesti német követnek oly súlyos betegsége után.

Kozma Miklós ezután meleg szavakkal emlékezett meg a német követről, majd így folytatta:

— Négy évvel ezelőtt Drezdában azt a kérdést intézték hozzám, vezértábornagy úr, nem akarja-e magyarországi ezredét megtáogatni. Vezértábornagy úr, akkor így válaszolt:

— „Eltaltoratom, hogy nem lépem át hazám határát, amíg hazám el van nyomva és megbékítvőnt kézzel kényelem fürsz, amit mi már oly sok év óta viselünk, de nem hagyok fel a reménnyel, hogy fogok még magyar földre lépni."

— Ezeket a szavait bejegyeztem naplómba. Próféttai szavak voltak. Az ember nem tudja, honnan is tudhatná, hogy az illető megszólítja a lélekben milyen mélységes rétegelbő fakadnak és íme, ez az előérzet valósággá vált. Valóságá kettős értelemben: Németország ma ismét szabadnak érzi magát és vezértábornagy úr köszönhetem tartózkodik.

— Uraim! Emelem a serleget Mackensen vezértábornagy úrra, a nagy hadvezérre, az első tíres huszárra! Az Isten éltesse!

A belügyminiszter beszédét viharos taps és tetszésnyilvánítás követte.

Mackensen vezértábornagy a magyar huszárok limanovai hősteteiről

Széchenyi főispán és Kozma belügyminiszter üdvözlőbeszédére válaszolva *Mackensen* vezértábornagy többi között a következőket mondotta:

— Köszönöm szépen a szavaikat és azt a szívbőjövő hálámat azért a meleg üdvözléséért, amelyben most részesítettek és az együttérzésért, amelyet az előttük két szónok kifejezett kisértek. Nem találom meg a szavakat. Minket, régi poroszt katonákat, nem bűcsre nevelnek, hanem cselekvésre. Legyenek tehát elnézőek, ha az én szavaim nem érnek fel a most elhangzott gyönyörű beszédekhez.

Különösen az indított meg engem, hogy szek a szavak szívből jöttek. Legyenek megyőződve, hogy engem is szívem legmélyén érintetnek. Ezek a beszédek a mai napot olyan emlékezetes nappá avatták számomra, aminőt az én eseményekkel gazdag életemben is ritkán éltem meg.

Szerelnék röviden visszatérni arra, amiket az előző szónok mondott. Az én kedves barátom, Kozma, Limanovárol beszélt, arról a napról, amelyen *két magyar fiúkból álló huszárezred mindent megtett, hogy ezt a csaló győzelmet onnan és ezzel megszelette az alapját az áttörő sikernek.* Limanovánál ez a két ezred annyira visszavetette az osztrákat, hogy végül is olyan helyzetbe kerültek, amely lehetővé tette a támadást. Amikor királyomtól és császárom és ezredtulajdonosomtól megkaptam azt az orosz harcvonalat a Kárpátok és a Visztula között, addig a napig nem foglalkoztam a galíciai harckerettel. Gondoltam Lodzban vollam Varsó előtt. *Boldog voltam, hogy az orosz géchengett megdöföttuttam és azon a gondolatban, miközben lehetne ezt a sikert még jobban kiszélesíteni.* Akkor kaptam ezt a felhívást. Az ősbornoknak — a vezérkar kisebbi fiúnékek — hadtestét szemelték ki arra, hogy a támadás elcsoportját sikossa. Ezekhez a csapatokhoz más vitéz kötelékek is tartoztak.

Amikor megtekintettük azt a vidéket és azt a terepet, majd az áttörést meg lehetett kísérelni, megyőződtem arról, hogy jól választottik meg a helyet. Es biztosíthatom őket, hogy attól a pillanattól kezdve, amikor alkalmam volt Teschenben Frigyes főherceggel, az osztrák-magyar hadsereg főparancsnokával és vezérkari főnökével, Conrad-dal beszélni, aki ezt a helyet kiválasztotta, olyan bizalommal láttam hozzá a kitűzött feladat megoldásához, amely — ta-lán némi elbizakodottsággal mondhatom — máris biztosította a fél sikert.

Magamról csak azt mondhatom, hogy amit mint katona elértem, azt Isten kegyelmének, királyom és császárom bizalmának köszönhem, de köszönhem a reám bízott nagyszerű csapatok harckészségének és vitézségének. Azok a csapatok, amelyeket *Ferenc József* király és császár és *II. Vilmos* király és császár reám bízott, a legmerészebb elhatározásokat is végrehajtották. (Élénk tetszés és taps.) A dicsőség egyedül ezeket a csapatokat illeti, a nagyszerű Magyarország e pompás csapatait."

„Przemysl felséged lábai elé helyezem"

A május 2-i nagy kockaveté sikerült. Es ez a május 2-i nap volt az utolsó nap, amikor kifütözet is volt a hadvisélésben. Ezzelbe jut az a gyönyörű tájék, *ötszemszőlőbe* jutunk a tavasz virágai és eszembe jut, hogy a csapatok micsoda pompás lendülettel indultak támadásra.

De menjünk tovább. Przemysl birtokától függött rám nézve az áttörés egész hadműveleti sikere. Abban a bírói tudósban voltam, hogy Przemysl bevétele sikerül. A vár bevételét a következő szavakkal jelentettem Ferenc József királynak és császárnak: *„Przemysl felséged lábai elé helyezem!"* Es mi volt a válasz? *„Hiszem Przemysl egy vár, mi kereszinájolok volt ott a huszároknak?"* — mondotta Ferenc József király és ezután az ő tizedik huszárezred tulajdonosává nevezett ki.

Előtt a pillanattól kezdve az volt a kívánságom, hogy hiszem ezt az ezredet, de ez a kívánságom sohasem teljesült, úgyanúgy, mint ahogy nem teljesült az a másik kívánságom sem, hogy a német testőrbuszárdhatest két ezrede parancsnokságom alá kerüljön. Rendkívül boldog vagyok most, hogy sikerült eljönnöm székesfehérvárra és it láthattam azokat az emberek, akik a világháborúban az ezred nevének olyan nagy tiszteletet szerezték. *Hódolom gondolok et alkalomból arra az emberre, akinek a parancsnoka volt, Horthy tengernagyra, akit Magyarország kormányzójává választott.* Nemcsak huszárezredek vagyok hűtlen, hanem más itt el minden magyar iránt is azért a melegségért, amellyel engem fogadtak. Es ha már itt vagyunk, *szívesen jöttem ide! Azt szeretném nom a magyar orvosoknak, akik művészi tudásukkal megmentették fiam életét.* Mégszebb teszi számomra a mai napot az a mód, ahogyan önök örömükkel kifejezték adtak. Fogadjak ezért köszönetemet.

Nyugodtan mondhatom, hogy egyetlen pillanatig sem irtam egyetlen magyar ezredet sem azt, amit 1918-ban azok a hivatlatlan emberek szétvélte volna, akik akkoriban Magyarország szószólóinak tolták fel magukat. (Viharos tetszés és hosszantartó taps.) Egyetlen pillanatig sem hibáztatok szert, amit akkor ellenem el akartak követni. Csak sajnálatot gondolam mindig arra, hogy ezekt a tetteket ennek az országnak a rovására irhatják.

Elmondhatom önöknek, boldog voltam, hogy egy éven keresztül tíwol hazámtól és távol a kavarodástól, Szalonikiben, a Balkánon, tartottak engem fogságban. Ott szabadon lovagolhattam és sok mindent láthattam, amit egyébként egész életemben nem láttam volna. Tisztességesen bántak velem, úgy kezelték, mint vezértábornagyot, sőt még tiszteletadást végeztek előttem a csa-

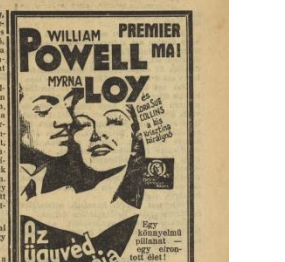

József főherceg írja...

A Pesti Hirlap tárcarovata közöl most újabb személyveket *József* királyi herceg harcteéi naplójegyzetéből, amelyeknek egyik részét a háború első felétől több nagy kötetben adta ki az akadémia. Hadd következzék itt az 1918 március kilencedikéről „keltezett" feljegyzés:

Úgy a 31-es, mint a 32-es honvédek étele megkésoltam. Egy órán marahódol 600 adagnak kell kikerülnie. De ennek borjúk, vagy éves tinók vagy ökrök, amelyek ilyen vándorolnak ide lábon, pihenés nélkül, tudj' Isten honnét. *Mire idérnek, nem marad más belőlük, mint a bőr meg a csont,* annyira kimerültek, lefogynak, hogy valósággal *megdöglöni jönnek ide,* így az ember az elrendelt 200 grammn hús helyett 50—60-at kap, a csontot is beleszámítva. *S ez a hús azután olyan, mint a csizmatoja.* Ezenkívül az a kis kenyér, amit kapnak az emberek, már tiszta kukoricalisztt, ütközben széljleslik *s a fele elpotyogva elvész.* Csak azt a férgea, néha teljesen ehetellen szárított zöldséget, az úgynevezett *„Dörrgemüse"* kapják, amellyel jóllakni nem lehet, *csak megbetegedni.* Leves helyett meleg, paprikát, *zsírtalan szárke ízűet* kapnak. Az emberek láthatólag *napról napra soványodnak.* De azt mondják hős magyarjaim, *„inkább haljunk mind Isten, mintsem hogy most meghátráljunk."*

6-án Molen vóltam és a 20. honvédhadosztályt látogattam meg. Itt is le vannak soványodva az emberek. *Kétségtelenre éhségről panaszkodnak és hogy gyengék már.* Saját szemeimmel láttam katonákat és olasz asszonyokat, akik *már bűzös lódögöt vagdaltak széljel és a kékes hást gogicsoba csomagolva elvittek.* A csehek a falvakban az ősszi kutyákat összefogdosták és megeszik. És összes, még oly éleshangú jelentésein nem használnak semmit. *Vállaat sem kapok!* — Nincs amivel segítsenek? — Ez így legjobb esetben néhány hétig tartható, de azután csapataim legjobb akarata mellett is összeroskadunk. Talán még jókor jön Ukrajnából a naponta nagy garral hirdetett segítség. De azért jótollok, hogy csapataim az utolsó erejükig hiven kitartanak. Csakhogy *étkezés nélkül nem lehet küzdeni.* Megint *rémségesen* válságos helyzetben vagyunk. A *„Dörrgemüse"*-re vonatkozólag az AOK gazdászati osztályától kaptam parancsot, amely szerint *elfogadni, hogy a szállítat „Dörrgemüse"* legyen. Ez bár talán nem ízletes, de teljesen ártalmatlan és igy a *legénység által elfogyasztandó!* — Ez jellemző belső állapotainkra. Hogy valaszomat Boroevicsnél továbbították-e, nem tudom, de alig hiszem.

Ezeket a sorokat több, mint félesztendővel az összeomlás bekövetkezése előtt jegyezte naplójába *József* főherceg. Nagyszerű bizonyítéka lehát a magyar csapatok kitartásának, hogy a *József* főherceg által *„néhány hét"* helyett még közel két hónapig álltak keményen a harcot, *„étkezés nélkül"* is.

A MAGYAR HIRLAP
előfizetési árai:
1 hóra 2.90 P, ¼ évre 8 P, ½ évre 15 P

József Ágost főherceg (1872- 1962)
Osztrák főherceg, magyar királyi herceg,
honvéd tábornagy, 1918-ban királyi helytartó,
1919-ben kormányzó.

HONVÉDELMI NAPLÓ

Huszonöt év előtt . . .

Az első magyar-osztrák támadás Szerbia ellen

Irta: Nyiry László ny. vezérkari ezredes

25 évvel ezelőtt... A fülledt augusztusi éjszakákon végtelen sorokban vonultak, elsősorban magyar ezredek, az ősi szerbiai ellen, amelyben a Magyarországnak semmi oka nem volt háborút viselnie. A Monarchia szempontjai szinpolitikai okozta, hogy a magyar nemzetet háborúba dobta déli szomszédjával, annak ellenére, hogy *Magyarország* kormányférfiai, élükön gróf *Tisza* Istvánnal, minden erejükkel és ügyekezetükkel ellenezték a háborút. Minden hiábavalónak bizonyult. A vesszőt elindult a magya útján és a magyar-osztrák katonák, csaláskhoz hívem, vonultak 1914. év nyarán végtelen sorokban a Szava és a Drina felé.

A Szavától déltre fekvő lankás partokra rábolt a szörbi éj fátyla. A gyanús csend ott tülnak, a szerb partokon csupán a villanófény volt, amelyet nemsokára a hősiesen védekező szerb nemzet vitéz katonáinak harci zaja szakított meg. Minőleki éreete, hogy a szerb partok hogy jaiban és a Kalimegdán erődei mögül izzó szemek lesnek a kötelességükre hivo fejlődésben magyar katonákra, hogy velük az utolsó csöpp vérig való leszámolásra megkezdődik.

Pulorok tábornszernagy, a Szerbia ellen operáló eseregek főparancsnoka, kihasználva a nagy-szerb-osztrák hadsereg akadályoztatását, a szerbek megtámadését két arcvonalbol terveste.

Parancsait a támadásra ennek megfelelően adta ki. Ennyiben az *2. hadseregnek* augusztus 12-én az alsó Drinán az *Valjevóra*, a *6-nak* augusztus 18-án a felső Drinán az *Ušsiére* kellett támadnia.

Itt mingyárt megjegyezzük, hogy a 6-ik hadtest különösen sok magyar csapatból állott. Budapesti, szabadkai és pécsi honvédezredekből, továbbá más szinmagyar katonákból. A *9-ik hadsereget* egy haditesi kivételével szinten magyar ezredekből alkották.

A *2-ik hadseregnek* az volt a parancsa, hogy augusztus 10-ike és 12-ike között Mitrovica és Obrenovics között erőltesen támadjon és a szerbekben azt a hitet keltsen, hogy a fő támadást a szerbek azonban szerencsére a hadosztály átkelőét, a Dobrava patak mögé vonultak vissza és így az ellentámadás elégtére térbe tükröződik. A kavarodásban a csapatok sokszor egymásra tüzeltek.

E harcok alatt csaknem *Sabdendi* a 44-ik magyar gyalogezred a város szélérő nézett farkasszemet az ellenséggel. A megfelelő szerbiai csapatokkal és a csehmémetekkel álló 29-ik hadosztályt is *Sabdera* vitte át és ellentámadásba csoportosította. A szerbek azonban szerencsére a hadosztály átkelőét, a Dobrava patak mögé vonultak vissza és így az ellentámadás elégtére térbe tükröződik. A kavarodásban a csapatok sokszor egymásra tüzeltek.

E hősök szinten szerveztek a hadosztály és az ellenséggel szemben a szerbek sem tudtak túl hosszú volna a szerb hadimüvészkedő vezetésen fogalakoznak. Kozet a továbbiakban nagyban emelte a csapatok lelkes hangulatát, *Potlorok* tábornagy távirata gratulált Braun altábornagynak, a 46-ik honvédhadosztály parancsnokának csapatai hősiességéhez.

A priboji magyar-osztrák győzelem a visegrádi követte. Az *5-ik hadsereg* vezetése azonban arra kényszerítette a magyar-osztrák vezért, hogy a *6-ik hadsereg* harcait beszüntesse és azt szorosan az 5-ik hadsereg melle vonja. Igy kellett azután a déli szárnyon a győzelmet harcokat felbontakítanunk és hátrafelé gyülekezniünk.

Ezzel megszűnt a Szerbia ellen! első hadjáratunk, amely augusztus 12—22-e között zajlott le.

Ha az első Szerbia ellenti magyar-osztrák támadásról mérleget készítünk, úgy azt kell megállapitanunk, hogy a magyar-osztrák csapatok hősiességük, vitézségük és nagyszerű teljesítőképességük ellenére sem tudtak el-érni kiemelteleti eredményeket. Az első hadjárat nem volt szerencsés. A háborúi megelőző években két gróf-zelmes hadjáratban is helyt állott szerb csapatokra nem sikerült döntő csapást mérnünk. Azok bár nagy veszteséget szenvedtek, de harcikedvük és teljesítőképességük mégsem lankadt le annyira, hogy háborujárat beszüntették volna.

Hadnaggyá avatás a Ludovika Akadémián

Ma, Szent István napján avatják fel a *Ludovika Akadémia* legidősebb évfolyamát. Az ünnepélyes aktétét, a tisztiavatás legszebb szertartása, az Akadémia parkjában, nagy nyilvánosság előtt folyik le.

Festik kép tárul a résztvevők szeme elé: A kivonuló ludovikások pompás fehérruhában vágják a kürtszó harsánkát, amely a kormányzó úr főfőméltóságát képviselő *vitéz Somyi Imre gyalogsági tábornok érkezését* jelzi.

Dobogó szívvel gondolunk az újdonatúb hadnagyokra, akik a jövendő Magyarország remekei.

EMLÉKEZZÜNK!

Augusztus 20.

1527. *Nádasdy Tamás, I. Ferdinánd király hadainak fővezére az I. Ferdinánd és Zápolya János közötti 1527-ben 1538-ig tartó polgárháború során a wagon karácsonyi ostrát bevonult a Zápolya János-féle magyar kapott Buda várába.*

1915. *A osztrák magyarkezmi 16. kézlés hadosztály és a 4-ik gyalogsági hadosztály a magyar honfoglalás rekonstruál elfogulta az orosztól az oroszok elszedte Brezsó-Lítovszk könyvét Tobaró dárosgot.*

1919. *A vörösök az idősebbszerelés szemben mel-*

Hogyan darabolták fel Magyarországot?

„Utána teát szolgáltak fel mandulás süteménnyel"

Irta: **dr. NÉMET ALFRÉD** miniszteri tanácsos

I.

A békekonferencia rikácsoló papagájok ketrece

Hogyan festett az a testület, mely jogot formált ahoz, hogy az szerves Magyarországot feldarabolja? Milyen földrajzi, etnográfiai, politikai felkészültséggel merészkedett vállalkozni Európa térképének átformálására?

Átadom a szót Harold Nicolsonnak, a brit békedelegáció technikai szakértőjének.

Ez a fiatal diplomata klasszikus tanu. Hónapokon át bolyongott a bizottságok, albizottságok, konventikulumok, intrika-vacsorák, klubösszeesküvések útvesztőjében, garmadaszámra szerkesztette a jelentéseit — legtöbbször a papirkosár számára — és közben arra is szaklott időt, hogy benyomásit napról napra papirra vesse és rendszeres naplót vezessen az eseményekről.

A párizsi békekonferenciát az agnol diplomata ily jellemzi:

— Nem könnyű hangtalan, nyomtatott betűvel érzékeltetni azt a lármát, azt a zúrzavart, azt a hebehurgya sietséget, melynek Időrendszerünk alatt minden nyugodt megfontolás és minden tervszerű cselekvés lehetetlenné vált. Csak a hangos film adhatna fogalmat erről a káosszról. Az embernek az volt a benyomása, hogy rikácsoló papagájok ketrecébe zárták.

A konferencia megnyitó ülésén történt.

Jules *Cambon*, es a régiváganó, elmés diplomata körülnézett a teremben és finom mosollyal ajkán a szomszédjához fordult:

»Mon cher, savez-vous ce qui va resulter de cette conference? Une improvisation.« (Kedves barátom, tudja ön, mi lesz ennek a konferenciának az eredménye? Röptünzés!)

Es milyen röptünzés!

II.

A békekonferencia elképesztő tájékozatlansága

Jövő nemzedékek talán mosolyogni fognak azon az elképesztő tudatlanságon, mely a Párizsban összeült gyülekezetben tolongott. Nekünk, magyaroknak, sajnukra fagy a mosoly, mert ennek a tudatlanságnak mi fizettük meg az árát.

1919-ben, április 16-án, amikor már a békekonferencia albizottságaiban hetek óta folyt a haro az új határok körül, *Lloyd Georg*, Anglia miniszterelnöke bájos naivitással így kiáltott fel az angol alsóházban:

— Hány tagja van ennek a tisztelteremlő háznak, aki valaha Teschenről hallott? En őszintén kijelentem, hogy sohasem hallottam róla!

Még megdöbbentőbben jellemzi a párizsi munka lelkiségét, a zúrzavart és az összevissza-ságot az a frivol jelenet, mely január 14-én játszódott le *Wilson*, amerikai elnök szobájában.

Az épületes jelenetet *Nicolson* a következőképen irja le:

— Délutánra a Crillon-szállóba, az amerikaiak főhadiszállására rendeltek, hogy az olasz szerződést megbeszéljük. A szállodában természetesen senki semmiféle összejövetelről nem tudott és senkinek sem volt sejtelme, hova vezessenek vagy hol várakozzam. Végben amerikai tengerészisztek ezen tanakodtak, megnezőjük-e egyáltalában, hogy várakozzam! A zúrzavar teljes volt, amikor megérkezett *Balfour*, angol külügyi államtitkár. Liften felrobogunk a negyedik emeletre. Itt megtudjuk, hogy az étkezőket Murat hercege palotájában lesz, ahol *Wilson* elnök lakik. Oda hajtatunk. *Balfourt* bevesztik egy terembe. Mi, szakértők, az előszobában várakozunk. Várakozunk két és fél óra hosszat. Végbet *Wilsonné* átmegy a szobán, magas sarka kopog a parketten, kezében hatalmas mimózabokrétát szorongat. Majd egy öreg komornyik megnyitja a lámpákat: lassan, némán, egymást a másik után. En belépemtekszem a Témesbe.

Végre, harmadfél óra multva nyílik az ajtó és belépi *Lloyd George, Balfour* és *Wilson*.

Balfour: Uram Istenem, ön azóta folyton várakozik? Erről egészen megfeledkeztem! (*Wilson* elnökhöz fordulva): Es a fiatal barátom mindenről felvilágosíthatott volna, amire szüksegünk van. Várjon csak, mit is akarunk tudni? Igen, igen — *Fiume*...

Wilson elnök: Nem, nem Fiume! Mindenekelőtt azt szeretném tudni, mennyi németet szeretnénk tálna Olaszország, ha megkapná a *Brunnerháztól*? (Nem *Brennert* mondott!)

Nicolson: Pontosan nem tudom megmondani, de körülbelül negyedmillió!

Wilson elnök: Tehát mindenesetre több szerről van szó. Es ön azt hiszi, hogy ezek nem olaszbarátok?

Nicolson: Well, ezek nem olaszbarátok!

Wilson elnök: Ugy!... Nos, igen, beszéljünk Fiuméről is. Van ott valami külvárosa... Ashaknak hívják, vagy ilyenformán.

Nicolson: Susak!

Wilson elnök: Es ez a két hely közel van egymáshoz?

Nicolson: Csak egy sekély patak választja el egymástól. A két helységet nem lehet szétszakítani.

Wilson elnök: Igen ám, de nekem azt mondták az olaszok, hogy aki Fiuméből átmegy Ashakba, azt biztosan agyonverik.

Nicolson: De elnök úr!...

Wilson elnök: Ülünk! Mingyárt gondoltam, hogy azok hazabeszélnek. No, jóéjszakát, uraim!

Ilyen volt a szakértő munkája a párizsi békekonferencián!

Balfour államtitkárral együtt távoztunk.

Balfour: Igazán sajnálom, hogy ilyen sokáig magyárkoztattam. Osszintén szólva, az utolsó félóra alatt azon vitatkoztunk, vajjon Ötzetlen hazafiaknak lehet-e nevezni Nagy Frigyest és Napoleont.

Nicolson: Es milyen eredménye jutottak?

Balfour (gondolkodik): Ejnye... már elfelejtettem.

III.

A »boldog család« elajándékozza a Csallóközt

Kinek jusson a Csallóköz? A problémát négyszer albizottsági ülésen is elevették. Március hetedikén *Nicolson*, az albizottság ülése után, a következőket jegyzi fel naplójában:

— *Crowe és Sir Joseph Cook* a Csallóközt a cseheknek akarják adni. Nem vagyok képes ezt meggyőrni, hogy ez hiba volna. Határozottan tudom, hogy nincs igazuk és szivettépő, hogy támogassak olyan követelést, melyet nem helyeslek. Engedtünk. Letörve, szomorúan jöttem hazá.

Nicolson még egy utolsó kísérletet tesz, hogy a Csallóközt megmentse. Megkérte *Smutts* tábornokot, hogy prágai útja alkalmával személyesen hirja rá *Masarykot:* mondjon le a Csallóközről. A délafrikai tábornoknak sikerült is meggyőzni az elnököt, aki *lemondott a Csallóközről* azzal a feltétellel, hogy a csehek Pozsonynál bírót kapnak. Az új javaslatot *Hardinge* terjesztette a tanácsa elé. Nagy kavarodás. *Benes* szemben kijelenti, hogy *Smutts* tábornok »teljesen félreértette« *Masarykot*. Közben elérkezett az ebédidő és az ügyet valbizottsághoz utasitották. Az albizottság már másnap összeült. Erről az ülésről *Nicolson* a következőket jegyzi fel naplójában:

— **A cseh albizottság ülése. Nagyszerű: Smutts tábornok tárgyalása Masarykkal a Csallóközről. Engem a mellékszobában várakoztatnak. Benes titkos nyilatkozatot olvas fel. Kényelmetlenek vagyunk emiatt. A csehek megkapják a szigetet és vele a magyarokat. A döntést egyáltalán nem tartom bölcsnek, de ön mindenét megtettem, ami tőlem telt. Az igazság az, hogy Masaryk elhamarkodott nyilatkozatot tett és a kormánya kényszeritette, hogy visszavonja.**

De mindennél élesebbnek a cseh bizottság március nyolcadikán tartott ülése, melynek leirása úgy hat, mintha valami operettből másolta volna le az angol diplomata:

— **Cseh bizottság. Hosszu vita a határokról. Cambon ezután kiszólva Sir Joseph Cook felé fordul és felkéri, hogy fogalja össze a brit delegáció hivatalos álláspontját. Az ausztráliai, aki eddig helytelenkedett pislogott és — nevetsik igy — megfigyelő álláspontot foglalt el, — összerezzen, majd megszólal: Well, én csak azt mondhatom, hogy mi boldog család vagyunk — ügyfeket A tolmács kövé merül. Azután halálnagyvétossel lefordítja, amit hallott »Le premier ministre britannique constat que nous sommes une famille très heureuse.« Kínos csend. A tolmács még jóféle dühben néz Sir Josephre.**

Igy került cseh tenhatóság alá Jókai Mór szülőházának és szászsor magyar.

IV.

Feldarabolják az országot

1919 május nyolcadikán pergett le az a szégyenletes ülés, melyben Magyarországot szétdarabolták. Es a »tárgyalás«, amegyen annak lefolyását *Harold Nicolson*, a szem- és fültanu naplójában megörökíti, az emberi lelkiségnek örök példája marad és milliónyi röpcedulán kellene terjeszteni a világ minden nyelvén.

Igy történt:

— **A Quai d'Orsayn, a külügyminisztérium palotájában. A falakat nehéz fellszönyegek borítják. A gobelinszerű Medici Mária tetszi le ránk, ajkán mosolyával. Az ablakok tárva-nyitva. A kertből behallatszik a szökőkút csobogása és a kerti fecskerőd raja. Öt illusztris ér felosztja Magyarországot. Felosztják kötöttsében, felelősségérzet nélkül. Odaktat az erőszakbokrétát permetezik, odabent a szakértők aggódva. némán ülnek. Mintett mellékes kérdésekről szóvitát. Ismerjük felfogvatlek fetyzek. Balfour külügyi államtitkár elszalmunnyad, az amerikai Lansing terjképeket rajzol, Pichon, hatalmas karosszékében gubbasztva, bamyorgzi, mint a bagoly, mikzben dőlés dőlés után kerül jegyzőkönyvbe... Az olasz Sonnino valami szörd udvariasságot igyekszik tanusitani. Makino, a titokzatos japán nehezen érthető, amit mond. — szakszatlanul »megfegyel, megfegyel, megfegyel...«**

Erdélyel kezdik és néhány inzultus után, mely mint a tenisziabda repül ide-oda *Tardieu* és *Lansing* között, elvész a Délvidék. Miatett a nyitott ablakon kl-be röpködnek a diplomáció legyek, elvész ónak és kelet. Végül még elfogadják a bizottsági jelentést az új jugoszláv határokról.

Azután teát szolgáltak fel mandulás süteménnyel.

V.

Harold Nicolson nem barátja Magyarországnak. Kimélетlenül, szinte durván jelenti ki könyvében, hogy a magyarok irászt, szivárt a turáni faj iránt erős ellenszenvet érez... Szükséges ezt leszögezni, nehogy bárki is azt higyje, hogy ő a magyar igazság melletti valami lelkes magyar propagandista akartam felvonultatni.

Bortnyik Sándor rajza a Pesti Napló számára

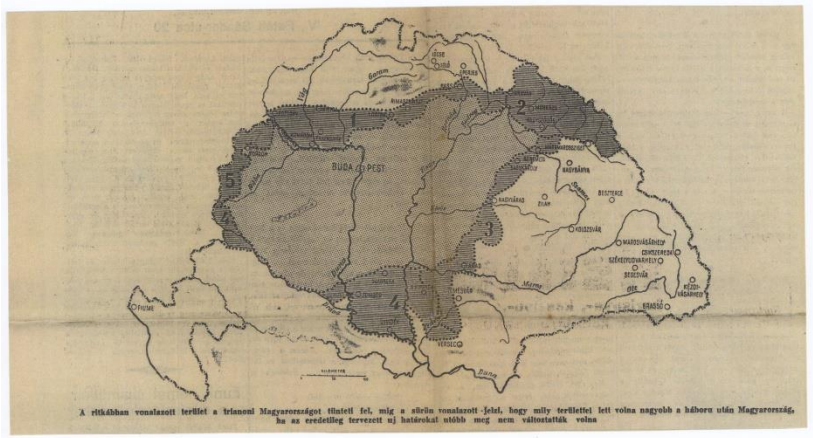
BUDA és PEST
SZEGEDIN
MARGITSZIGET
SZÉKESFEHÉRVÁR
SZEGEDIN
GYÖR
ESZTERGOM
ERSEKUJVÁR
TATA
VESZPRÉM
SZOMBATHELY
SOPRON
KÖSZEG
VERSECZ
TEMESVÁR
ARAD
MAROSVÁSÁRHELY
KOLOZSVÁR
NAGYVÁRAD
SZATMÁRNÉMETI
MUNKÁCS
UNGVÁR
KASSA
MISKOLC
EGER
SZÉKESFEHÉRVÁR
ERDŐDY-VÁRASMONT
ERDŐDY-VÁRASMONT
ERDŐDY-VÁRASMONT

Ünnepi Könyvhét 1984, Székesfehérvár

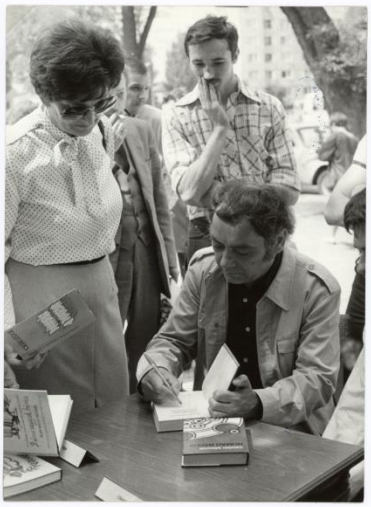

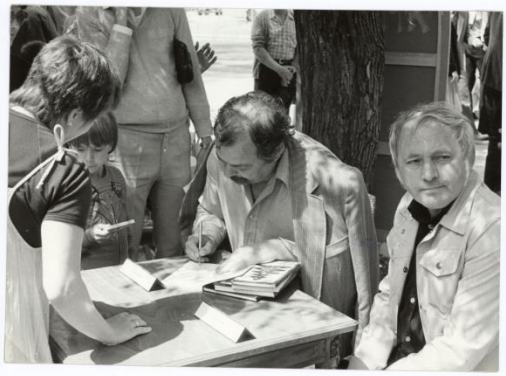

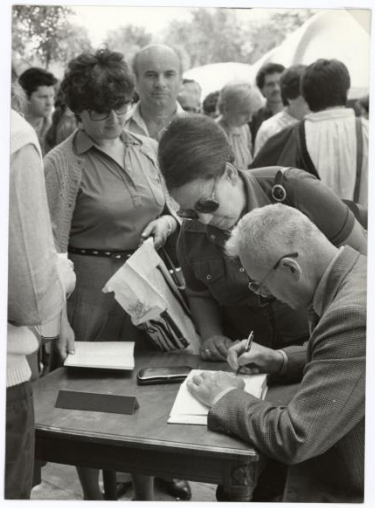

Az Ünnepi Könyvhét székesfehérvári helyszínei

Könyvheti piknik
a Bartók Béla téren

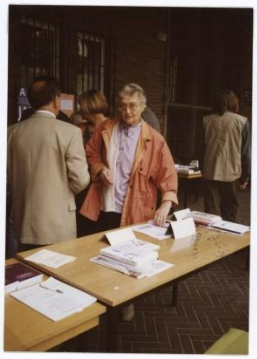
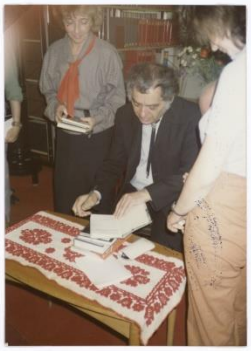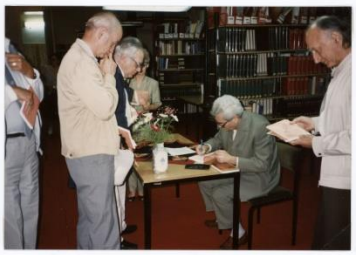
Meghívott vendégeink